MUZAFFER İLHAN ERDOST

ANARŞİZM YAZILARI 1978

ONUR YAYINLARI

BİRİNCİ BASKI
HAZİRAN 2014

ANARŞİZM YAZILARI
1978

MUZAFFER İLHAN ERDOST

ONUR YAYINLARI
ANKARA 2014

ISBN 978-975-351-049-3

İÇİ

7 Sunuş Notu

FAŞİZM,
PROLETER DEVRİMCİ HAREKETİ
ANARŞİ İÇERSİNE ÇEKMEYE ÇALIŞIYOR
VE
ANARŞİZM, FAŞİZME OMUZ VERİYOR
13-22

ANARŞİZM
VE
ANARŞİST EĞİLİMLER ÜZERİNE
23-67

23 Toplumsal Yasaların Niteliği ve Karmaşıklaşması
29 Anarşizm ve Sınıfsal Niteliği
32 Anarşizmin Devleti Yadsıması ve Sosyalizmin Devlet Anlayışı
34 Ekonomik, Politik ve İdeolojik Savaşımın Devrimci Diyalektik Birliği Açısından Anarşizm
38 Siyasetin, Yığınların Eğitiminin, Sınıfsal Örgütlenmenin Yadsınması
44 Demokratik Devrim ve Ulusal Kurtuluş Savaşları Karşısında Anarşizm
50 Anarşizm ile Sosyalizmin Birbirine Karıştırılması ve Egemen Gericilik
53 Anarşizm ve Ulusal Değerlerin Yadsınması
57 Sınıflar ve Anarşizm

MUZAFFER İLHAN ERDOST

Artova'da (Tokat) doğdu: 18 Eylül 1931.
Veteriner Fakültesi'ni (Ankara) bitirdi: 1956.
Şiir (1948 >), öykü (1952 >), deneme ve eleştiri (1951 >)
ile yazın yaşamının içinde oldu.

Açık Oturum Yayınları (1958-60),
Sol Yayınları (Kasım 1965 >),
İlhan'ın ölümünden sonra *Onur Yayınları* ([1974] 1980 >)
sahip ve yönetmeni.

Yayınlanmış kitapları:
"Türkiye Sosyalizmi" ve Sosyalizm, 1969
Türkiye Üzerine Notlar, 1970
İlhan İlhan, 1983
Kapitalizm ve Tarım, 1984
Bilim ile Yazın Arasında, 1984
Şemdinli Röportajı, 1987
Demokrasi ve "Demokrasi", 1989
Ulus, Uluslaşma, Demokratikleşme, 1991
Bir Fotoğrafa Altyazı / İki 7 Kasım, 1991
Üç Şair / Nazım Hikmet, Cemal Süreya, Ahmed Arif, 1994
Kanı Kanla Yıkamak - İnsan Hakları ve Türkiye, 1994
Türkiye'nin Yeni-Sevr'e Zorlanması Odağında Üç Sivas, 1996
İkinci Yeni Yazıları, 1997
Küreselleşme ve Osmanlı "Millet" Modeli Makasında Türkiye, 1998
Yeni Dünya Düzenine Zorlanması Odağında Türkiye, 1999
Pandora'nın Bir Başka "Kutu"su, 2000
Türkiye'nin Kararan Fotoğrafları, 2003
12 Eylül "Turka"ları, 2004
Kuşatılmış Ülke Kuşatılmış Yazılar, 2005
Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı İmparatorluğunda Mülkiyet İlişkileri, 2005
Sosyalizmi Seviyorum, 2006
Hiç Ölmedim Ben, 2006
Kan ile Kardeş, 2008
Türkiye 2009, 2009
Şiirin U Dönüşü, 2009
12 Eylülün İki Yüzü, 2010
Türkiye'ye Kefen Biçenler, 2010
Nefes Alamıyorum, 2012
Sosyalizm Tartışmaları 1978, 2012

SUNUŞ NOTU

"Anarşizm ve Anarşist Eğilimler Üzerine"yi yazarken, kızgın saç üstündeymişim gibi ter döktüğümü belirteyim.

Örnekleyerek açıklayayım: Adını ilk kez o zaman duyduğum sol grupçuklardan birinin iki jandarma erini öldürmesi (ilk kez asker öldürülüyordu) üzerine, benzer bir başlık altında yazdığım "haftalık" yazı, "yanlış anlaşılır" gerekçesiyle yayınlanmadı. Haksız sayılmazlardı. Okun yaydan fırladığı günlerdi denebilir. Böyle yazılar kimi gruplar için doğru olsa da, genel anlamda tüm devrimci devinimi kuşku altına alacağı için tartışma konusu olabilirdi.

Nesnel amacı devrim olsa da, yöntemi anarşist olan bireysel ya da grupsal şiddet olaylarını eleştirmek, zorluklarını içinde taşıyordu.

Devlet içinde yanlı davranan kimi sorumlu ve görevlilerin örtülü desteğindeki faşist saldırılar karşısında, sol gruplar, kendi kimliklerini, yaşamlarını, eğitimlerini ve etkinliklerini sürdürdükleri alanları korurken, saldırıya açık bırakılan yalın halktan yazarına, sendika yöneticisinden bilim adamına değin demokrat ve devrimciler de korunmuş oldu. Buna karşın, faşist

suikast ve katliamlardan korunmak giderek zorlaştı. Çünkü faşist saldırıların hedefi, genel olarak, demokrat ve devrimcilerdi. Şiddeti siyasal devinimi için yöntem olarak benimseyen sol gruplara karşı olan TİP de, yedi üyesinin, toplu olarak faşist katliama kurban gitmesini önleyememişti.

Emekçi sınıfların ekonomik anlamda kendi içinde hızlı bir biçimde farklılaştığı ve buna bağlı olarak ideolojik bölünmenin hızlandığı bir ortamda, devrimci eylemden farklı olarak, bireysel terörden anarşist yöntemlere değin kimi sol kimlikli silahlı şiddet eylemleri, devrimci hareketin öğeleri olarak algılandı ve algılatıldı. Solda böyle bir kargaşanın yaratılmasında, 12 Mart öncesi gençlik liderlerinin yaşamdan koparılmış ve gençlik içersinde daha belirleyici devrimci otoritelerin oluşturulmasının önlenmiş olmasının da rolü vardı.

Devrimci devinimin demokratik olanaklara kavuşmasının sürekli önünü tıkayan gericilik, doğal ki, bu devinimin yeraltına çekileceğini de biliyordu. Bundan yararlanılmak istenmesi kadar, demokratik yolları tıkayarak onların yeraltına çekilmesinin koşullarını yarattıkları da düşünülmek gerekir.

Böyle bir ortamda, içten içe sorulan soruları açmakta da yarar var: Egemen/emperyalist gericilik, bu grupçuklardan kimilerini şu ya da bu biçimde "kullanabilir" ya da adı "devrimci" olan grupçuklar oluşturabilirdi. Ya da kimi devrimci grupları, kendi çıkarı doğrultusunda eylemlere yöneltecek ajanlar görevlendirebilirdi.

Bunlar, dönemin devrimci alnında biriken, ama tartışılamayan konular olmuştu.

Devrimci eylem ile, bu eylemlerin anarşist yöntemlere ilgi duyması arasındaki farkları tartışmak, genel anlamda, devrimci devinime karşı olmak ya da devrimci devinimi etkisizleştirerek onu tam bir büro edilgenliğiyle sınırlamak gibi algılandığını da ekleyeyim.

"Anarşizm ve Anarşist Eğilimler Üzerine", bunları duyumsatmakla birlikte, yanıt bekleyen soruların somut olarak açımlanması bakımından açık bir yazı olmadı. Çünkü olamadı. Buraya alırken, daha açık konuma getirmek istememe karşın. Çünkü ben de, tam diyalektik anlamda, yanlışımın içinde doğ-

rumu, doğrumda yanlışımı bulacak denli gereken bilgiden yoksundum. Bugün de.

o

Yukardaki satırlar, Nisan 1995'te yayınladığım *Faşizm ve Türkiye 1977-1980* adlı kitabıma yazdığım "Sunuş" yazısından ayrılarak buraya alındı.

Faşizm ve Türkiye 1977-1980, tarih olarak, *Yeni Ülke*'nin yayınlandığı dönemle örtüşüyor. *Yeni Ülke*'de, faşizm ile doğrudan ilgili yazıları *Vahap Erdoğdu*'yla ben paylaşmıştım. Bu kitapçıkta, biri, somut olaylar üzerine yazılmış ve "*Yeni Ülke*" imzasıyla yayınlanmış olan "*Faşizm, proleter devrimci hareketi anarşi içine çekmeye çalışıyor ve anarşizm, faşizme omuz veriyor.*" başlıklı yazım ile, Marx, Engels ve Lenin'in metinlerinden yararlanarak yazdığım ve "*Muzaffer Erdost*" imzasıyla yayınlanan "*Anarşizm ve Anarşist Eğilimler Üzerine*" adlı yazımdan oluşuyor,* Birincisi, Türkiye genelinde somut olaylar üzerine inşa edilmiş güncel bir yazı; ikincisi, Marx, Engels ve Lenin'den yararlanarak oluşturulmuş *teorik* bir yazı.

Bu yazıların yazıldığı dönemi, 1978 yılını da kısaca anımsatmak gerekiyor:

1978 yılı, faşist saldırıların yaygınlaştığı, yoğunlaştığı ve nitelik değiştirdiği ve 12 Eylüle Türkiye'yi hazırlayan yıl olmuştu.

Sokakta siyasal nedenlerle öldürümler, CHP, MSP (Ecevit-Erbakan) koalisyonunun Mecliste güvenoyu almasından hemen sonra başlamış, öldürülenlerin sayısı giderek artmıştı.

Bir başka analatımla, 12 Mart (1971) yarı-askeri darbesi, ilerici, devrimci gençler, işçiler, emekçiler, öğretmenler, genel anlamıyla halk, faili meçhullerden açık-cinayetlere değin öldürülmekle kalmamış, cezaevlerini tıklım tıklım doldurmuşlardı. İstanbul'da Ziversey, Ankara'da Kontrgerilla, tezgahta işkence

* Marx, Engels ve Lenin'den alıntılar, Sol Yayınları arasında yayınlanan *Anarşizm ve Anarko Sendikalizm*'den aktarılmıştı. *Anarşizm ve Anarko Sendikalizm* adlı derlemede, Marx ve Engels'in yazılarından oluşan bölüm, *Anarşizm Ü-zerine* adıyla Sol Yayınları arasında yayınlandı. Lenin'in yazılarından oluşan ikinci bölüm *Sosyalizm ve Anarşizm* adıyla bu kitapla birlikte basılmış olacak. Bizim yazımızda kaynak olarak *Anarşizm ve Anarko Sendikalizm* gösterilmişti, bu, değiştirilmedi.

aletleri, yirmidört saat elektrik, ipte Deniz, Yusuf, Hüseyin... Ama yetmemişti.

Niye yetmemişti? derseniz, yanıtı yalındı. Yunanistan'da beşli cunta. Parlamentonun kapısında kilit. Siyasi partiler azad edilmiş güvercin. Genel seçim takvimde mühür.

Patron aynı, patronaj aynı, tek fark: darbe değil, yarı-darbe. Türkiye'de, parlamento açık, siyasi partiler kapatılmamış, genel seçimler takvimde gün sayıyor.

Bu hedefe varmak için daha büyük, cezaevi; daha çok cezaevi. Bu cezaevlerini doldurmak için daha çok anarşist, daha çok komünist, onları vurmak için daha çok komando. Daha çok komando için, daha çok komando kampı. Daha çok çatışma, sürekli suikast, sabotaj, cinayet, daha çok tabut, daha çok Abdi İpekçi, Mihri Belli, Kemal Türkler, Doğan Öz. Daha çok katliam, Üniversite katliamı, Bahçelievler katliamı. Malatya, Sivas, Maraş, Çorum...

Bu plana, programa koşut olarak, 12 Martta, Başkent Ankara'da 28. Tümen içinde, 12 Eylüle hazırlık, bunun için yapılıyordu.

Sayılar mantıktır. Daha çok savaşın mantığıdır. Ecevit-Erbakan koalisyonu: 26 Ocak 1974: 12 Martın cezaevlerine üstüste yığdığı (ve idam edilmemiş, işkencede öldürülmemişlerse) gençlik (FKF, Dev-Genç ve ötekiler) dışarda. Sosyalist siyasi partiler dışarda. Devrimci sendikalar (DİSK) dışarda. Devrimci öğretmenler (TÖS) dışarda, Halkevi dışarda, Barolar, Mimar Mühendisler Odası dışardaydı.

Afyon ekimi yasayla yasaktı. Ecevit, Afyon'da, afyon eken çiftçilere, afyon ekimini yasaklayan yasayı kaldırdıklarını duyuruyor.

Ve kürsüye uzatılan bir notta bazı adlar: EOKA lideri. Sampson. Kıbrıs. Darbe. Makarios. Ecevit Ankara'da, Türk Silahlı Kuvvetleri Magosa'da...

5 Haziran 1977 erken genel seçimlerinde, CHP (Ecevit), sola yönelik cinayet, suikast, sabotajlara karşın, oy kaybetmemiş, Meclisteki sandalye sayısını 184'ten 214'e çıkarmıştı.

Bu, siyasal erki, Sol'un elinden demokratik yöntemlerle almanın olanaklarının tükendiğinin işaretiydi. Solun elinden

iktidarı, askeri bir darbeyle almak, askerin eliyle, iktidarı, bu kez siyasallaşan islama seçimle törende vermek.

Onun içindir ki, 1978 yılı, demokratik soldan sosyalist sola, ulusal-bağımsızlığa; demokratik, sosyal, laik hukuk devletinden teokratik devlete; eğitimden öğretime, yargıdan yönetime, her alanda duyumsanan teokratikleşen faşizmin ayak sesleriydi.

o

Okuyalım:

1. **CHP - MSP Koalisyonu**
   10 ay - 5 ölü
2. **Sadi Irmak azınlık**
   4 ay - 10 ölü - 27 olay
3. **AP - MSP - MHP; 1. MC.**
   2 yıl 2ay - 343 ölü - 204 olay
4. **CHP azınlık**
   1 ay - 21 ölü
5. **AP - MSP - MHP; 2. MC.**
   5,5 ay - 175 ölü - 84 olay
6. **CHP - DP - CGP;** 13 ilde sıkıyönetim:
   302 gün - 2110 ölü - 82 güvenlik - 698 olay
7. **AP Azınlık** (Yeni MC), sıkıyönetime devam:
   288 gün - 2.750 ölü, 693 güvenlik

Toplam ölü sayısı: 5.388.
1.999 sol, 1.307 sağ, 236 güvenlik görevlisi,
1.744 belirlenemeyen

1974'te günde ortalama ölü sayısı 0,02 kişi.
1980'de günde ortalama ölü sayısı 9,5 kişi.
Eylül 1980'de günde ortalama ölü sayısı 30 kişi.

o

Ortadoğu eski CIA şefi Graham Fuller, 1 Kasım 2004'te *Vatan*'da yayınlanan konuşmasında, ABD'nin, Türkiye'de, "bir yandan güçlenmesine, bir yandan da komünizmi zayflatmaya çalıştığını" söylemişti. Ne var ki, güçlendirilen "demokrasi" değil, siyasallaşan islamdı; çözüştürülen ve çöken "komünizm" değil, demokrasiydi. Bu, bütün çıplaklığıyla ortadaydı.

Fuller, bunun giz'ini çok yalın sözlerle şöyle açıklıyordu:

"Yeşil Kuşak fikri, Soğuk Savaş zamanında Sovyetler'in güneye doğru yayılmasını önlemek içindi. Fikir herhalde bi-zimdi. Ama o zamanlar bütün islam devletleri de komünizme karşı müslümanlığın çok güçlü bir duvar olduğunu anlamıştı. Çok haklı bir tezdi. Çok çok doğruydu. Komünizme karşı gerçek bir duvar oluyordu islam. Bizden önce siyasal islamı (ekleyelim ki, CIA'nın güdümünde ve CIA'nın güdülediği) Suudi Arabistan pompaladı. Türkiye'de çok kuvvetli bir sol vardı. Aynı şekilde İran'da da... Hem 1950, 1960'larda, hem 70'lerde. Komünizm hareketi çok kuvvetliydi. Türkiye'de İslam Komünizme karşı çok efektif değildi. İslam zayıf solculuk güçlüydü. Türkler için de komünizm islamdan daha büyük tehlike görüldü."

Solu çökertmek için, "Yalnızca ABD değil, bütün Arap dünyası, Avrupalılar, herkes parayla, silahla, herşeyle siyasal islamı desteklemiş"ti. 5.388 insan öldürülmüştü, sağ-sol diye birbirine öldürtülmüştü. Vahşetin arşa çıktığı Bahçelievler katliamında, Maraş'ta, Çorum'da, halk, solcu diye, komünist kızılbaş diye, dahası kendi evlerini, köylerini işgal etmiş komünistler diye, en acımasız yöntemlerle öldürülmüşlerdi. "Çok haklı bir tezdi. Çok çok doğruydu. Komünizme karşı gerçek bir duvar olmuştu islam".

"AKP'nin islam dünyası için iyi bir örnek" olduğunu söyleyen Fuller, "sonuçtan memnun musunuz?" sorusunu, "Bence Türkiye şu anda çok iyi bir noktada!" diyecek (1 Kasım 2004), çok değil beş ya da altı yıl sonra, "Türkiye'ye sol bir iktidar gerektiğini" söyleyecekti.

ABD Dışişleri Bakanının, Paris'te, Suriye'yi halk olarak yoketme toplantısından çıkarken söylediği gibi, "demokrasi, özgürlük ve insan hakları"nın dünyada tek ve baş koruyucusu Amerika'nın, "Ankara"nın babası Graham Fuller'in ağzından, "Şimdi Türkiye'ye bir sol iktidar gerekli" dediğini basında okuduğumda gülümsedim. Şefgarsonların, "yemek" olarak "asil" müşterilerine söylediği sözü mırıldandım gayriihtiyari olarak:

"Başka bir arzunuz ef'em!.."

Haziran 2014, Ankara.

BİR

FAŞİZM, PROLETER DEVRİMCİ HAREKETİ ANARŞİ İÇERSİNE ÇEKMEYE ÇALIŞIYOR VE ANARŞİZM, FAŞİZME OMUZ VERİYOR

Yeni Ülke'nin bu sayısının iki ucunda demokrasinin yazgısı açısından önemli iki olay yer alıyor. Bir ucunda, *Yeni Ülke*'nin geçen sayısının yayınlandığı günlerde *Milliyet* Gazetesi Genel Yayın Müdürü ve Başyazarı Abdi İpekçi'nin öldürülmesi olayı, ikinci ucunda, yani bu sayısının baskıya girmek üzere olduğu günlerde TEP Genel Başkanı Mihri Belli'yi öldürme girişimi. Kuşkusuz, geçtiğimiz yıllar ve günler içersinde, yüzlerce devrimci, demokrat, yurtsever, ilerici insanlarımızın döktüğü kanları unutmadık ve unutmayacağız. Herbirinin, demokrasi ve devrim savaşımında, vermekte duraksamadıkları canları önünde saygıyla eğiliyoruz, ve onların anıları, bize, bu savaşımda daha kararlı ve daha bilinçli olmanın, daha güçlü olmanın gereğini vurguluyor, yolumuza yiğit savaşımları ışık tutuyor.

Üç aylık bir derginin, güncel olayların dışında kalan bir derginin, demokrasi ve devrim uğruna dökülen kanların tek tek

değerlendirmesini yapmak olanağı yoktur, ve üç aylık bir dergide, bu dağınık olayların, genel bir yorumunu, ideolojik açıdan bir değerlendirmesini yapmaktan ileri gidemez. Ne var ki, bazı olaylar, dağınık gibi görünen olayların ideolojik içeriğini aydınlatmada, temsili nitelikte olaylardır ve bu bakımdan ayrı bir önem taşırlar. Orhan Yavuz, Doğan Öz, Tanilli, Cömert, Karafakioğlu olayları, Mamak, Balgat, Bahçelievler katliamları, Kahramanmaraş katliamı, Fendoğlu ve Malatya olayları ve benzerleri gibi. *Yeni Ülke*'nin, bu sayısının iki ucu arasında yer alan İpekçi'nin öldürülmesi ve Mihri Belli'yi öldürme girişimi, bizim, faşizmin yöntemlerini sergilememiz ve demokrasi cephesinin zaaflarını ortaya koymamız açısından özel bir önem taşıyor.

ÖZELLİKLE 1950'lerden bu yana, Türkiye, dışardan sağlanan maddi desteklerle ayakta durabilmiş bir ülkedir. Bir kez, ülkenin tüketimi, kendi ürettiği değerlerin üstüne çıktıktan ve toplumun etkin unsurları bu tüketim düzeyine koşullandıktan sonra, dışardan sağlanan desteğin geciktirilmesi ya da askıya alınması, siyasal iktidarların yazgısının belirlenmesinde başlıca rol oynayan etmenlerden biri olmuştur. Kuşkusuz, bir toplum ürettiğinden daha çok tüketerek ayakta kalamaz; ve bir toplum, tükettiği kadar üretmekle de ilerleyemez. Emperyalizm, kırk yıldan beri, açık biçimde, toplumu, ürettiğinden fazla tüketen bir toplum olarak hazırlamış, ve ülkeyi sürekli olarak, kendisine bağımlı kılmıştır. Bugüne değin, siyasal iktidarlar, Türkiye'yi, emperyalist ülkelerin ve özellikle emperyalist ülkeler içersinde kumanda merkezini elinde bulunduran Birleşik-Devletler emperyalizminin bölgede bir karakolu ve kendi politikasının kayıtsız şartsız bir uygulayıcısı derekesine düştükleri sürece bu destek kendilerine sağlanmıştır. Kuşku yok ki, bir ülkenin iktisadi zorluklarla karşı karşıya bırakılması, bir siyasal iktidar değişikliğinin nedeni olabilir ama, bu, yeni siyasal iktidarların niteliğini belirlemez. Özellikle, o ülkede güçlü bir devrimci potansiyel varsa ve o ülkede demokratikleşme eğilimi kitlelerde ağır basmaya başlamışsa, iktisadi zorluklar içersinden çıkacak siyasal iktidarlar, daha demokratik, daha ilerici olmuşlardır.

Emperyalizm, kendi amacına varmak için, her ülkenin özel

koşullarına, tarihsel özelliklerine uygun faaliyetler içersine girer. Bugün,Türkiye'de bu faaliyetleri, üç ayrı noktada toplamak olanağı vardır: **1.** Emperyalizm, siyasal iktidar seçeneklerine göre daha demokratik bir iktidara razı olduğu zaman bile, ülkenin demokratikleştirilmesi ve devrimcileştirilmesi faaliyetlerini etkisizleştirmek, geciktirmek ve geriletmek için, faşizmi etkinleştirir; **2.** Resmi yoldan destekler göründüğü siyasal iktidarı, resmi-olmayan gizli yollardan yıpratır, özellikle şiddet hareketlerini yaygınlaştırıp yoğunlaştırarak onun kitleler üzerinde saygınlığını sarsar ve yıkılışını hazırlar, **3.** ülkeyi parçalamanın olası yollarını kendine açarak ülkede gerici bir darbenin olanaklarını yaratmaya çalışır. Bu birbirinden farklı gibi görünen üç yol, aynı merkezden kaynaklanmaktadır ve aynı amaca yöneliktir. Ve ülkenin karşılaştığı iktisadi zorluklar, bu amacın gerçekleştirilmesine maddi bir temel oluşturur.

o

EĞER anarşistler gibi düşünmüyorsak, yani bilimsel sosyalizmin ilkesine uygun olarak devletin siyasal işlevini tamamlayarak uykuya dalacağına, söneceğine inanıyorsak, bu uykuya dalışın uzun sürecine değin, devletin varlığının zorunluluğunu kabul ediyoruz demektir. Oysa anarşistler, devleti yıkmak, parçalamak ister. Devletin siyasal işlevini gerçekleştiren siyasal iktidar olduğuna göre, anarşistler, bu siyasal iktidarın parçalanmasını, sosyalistler ise siyasal iktidarın niteliğinin değişmesini isterler. Bugün Türkiye'de siyasal iktidar zorunluluğu varolduğuna göre, bu zorunluluk, kendini iki yoldan gerçekleştirebilir: ya mevcut düzene uygun düşen yoldan, ya da zor yolundan. Soruna güncel ve gerçekçi açıdan bakmak gereği vardır, ve güncel ve gerçekçi açıdan bakıldığında, siyasal iktidarın zor yoluyla değiştirilmesine, faşizm küçümsenmeyecek ölçüde daha yakındır. Bugünün güncelliği ve gerçekliği içersinde, CHP ağırlıklı siyasal iktidar, mevcut seçenekleri içersinde, demokratikleşme ve faşizme karşı tutum açısından, en geçerli olanıdır. Eğer biz, bir siyasal iktidar zorunluluğunu kabul etmiyorsak, devleti yadsımak anlamında, anarşizmin batağında olduğumuzu bilmeli-

yiz. Ve eğer biz, siyasal iktidar zorunluluğunu hem kabul ediyor ve hem de bu siyasal iktidarın, ister parlamento aritmetiği içersindeki seçenekleri bakımından olsun, ister son seçenekleri bakımından olsun, faşizme karşı ve demokratikleşme yolunda, bugün için en geçerlisi olduğunda birleşiyorsak, bugünkü siyasal iktidarı yıkmaya yönelik her çabanın, somut sonuçları bakımından, faşizme omuz vermek demek olacağını da bilmeliyiz. Biz, bu siyasal iktidarın, faşizme karşı kesin, kararlı bir savaşım vermediğini biliyoruz; biz, bu siyasal iktidarın demokratikleşme doğrultusunda köklü ilerlemeler gerçekleştirmediğini biliyoruz; biz, bu siyasal iktidarın, demokratik ve devrimci hareket için, kusurlu ve çelişik bir politika izlediğini biliyoruz; biz, bu siyasal iktidarın ağırlığını oluşturan siyasal partinin, büyük oy potansiyelinin sağ partilerde toplandığını ileri sürerek, bu oy potansiyelini sola, yani kendisine çekerek değil de, bu oy potansiyeliyle kucaklaşmak için kendisini sağa kaydırmayı yeğlediğini biliyoruz. Ama bütün bunlara karşın, biz, bu siyasal iktidarın, faşist "örgüt"lere karşı olmasa bile, faşist silahlı militanlara karşı ciddi bir tutum içersinde olduğunu da biliyoruz. Gene biz, bu siyasal iktidarın, yetersizliklerine, kusurlarına, yanlışlarına karşın, ülkenin demokratikleştirilmesi için bir çaba harcadığını da biliyoruz. Gene biz, bu siyasal iktidarı değiştirmek ya da devirmek için, faşizmin, tüm kadrosuyla, ülkede şiddet olaylarını yaygınlaştırdığını, yoğunlaştırdığını, ve toplu direnişler başlatmaya, ülkeyi bir yangın yerine çevirmeye çalıştığını da biliyoruz. Burada bir ara sonuca varmak gerekirse, bu siyasal iktidarı desteklemek, bizim için tarihsel bir görevdir, ve gene bu siyasal iktidarı, faşizme karşı daha kesin ve kararlı bir tutum takınmaya, demokrasiyi esenliğe çıkarması için zorlamaya, onu sola çekmeye çalışmak da bu tarihsel görevin bir parçasıdır. Bizim, bu siyasal iktidarı desteklememiz, özünde, bu siyasal iktidarın yandaşlarının desteğinden farklıdır ve biz, sosyal-demokrat bir partinin olduğu kadar, sosyal-demokrat ağırlıklı bir siyasal iktidarın kesin çözümler getirmeyeceğini biliriz. Ama, faşizme karşı demokrasi savaşımında, bir yandan halk yığınlarına, acıları kesin olarak dindirecek, ulusu kesin olarak esenliğe çıkaracak yolun, sosyalizme giden yol olduğunu açıklarken, öte yandan bu yolda yürü-

yebilmek için bize gerekli olan, her şeyden önce gerekli olan demokratik ortamın sağlanmasında ayrı bir önemi olan siyasal iktidar gerçeğini kendimizden gizleyemeyiz.

o

KONUMUZA dönersek, Abdi İpekçi'nin öldürülmesi ile Mihri Belli'yi öldürme girişimi aynı zincirin ayrı iki halkasıdır. Mihri Belli'yi öldürme girişimini, Esir Türkleri Kurtarma Ordusu üstlenmiştir. Bu örgüt, ilk kez, Kahramanmaraş'ta ortaya çıkarılmıştır. Faşizme karşı yeterli duyarlığı göstermesinde gerekli görevi yerine getirmemiş olmamızın bedeli, halkımıza, Kahramanmaraş'ta acı bir biçimde ödetilmiştir. Her yenilgi bir yengiyi, her yengi bir yenilgiyi içinde taşır. Faşizmin gizli ittifaklarından biri olarak ortaya çıkan Esir Türkleri Kurtarma Ordusu, Kahramanmaraş katliamı açısından bir yengi kazanmıştır, ama kitleleleri daha hızlı bir biçimde bilinçlendirmenin somut bir nedeni de olmuştur. Bir iç savaş başlatma girişimi, şimdilik önlenmiş görünmektedir ve faşizm, gizli ittifak örgütleri aracılığıyla, ülkenin çeşitli yerlerinde, Kahramanmaraş'ta en büyük boyutuna ulaştırdığı katliamı sürdürmek için çaba harcamaktadır. Gazete koleksiyonları tarandığında, Kahramanmaraş ve Esir Türkleri Kurtarma Ordusu konusundaki yayınlar gözden geçirildiğinde, Abdi İpekçi ile Mihri Belli olayı arasındaki bu ortak ilişkiyi görmek daha kolaylaşacaktır. Bir yandan kendilerine karşı muhalefeti olduğu kadar, kendilerini teşhir etmeyi önlemek amacıyla ve öte yandan ülkenin çeşitli yerlerinde, daha geniş kitleler üzerinde korku ve yılgınlık yaymak, demokratik faaliyetleri susturmak, siyasal iktidarın yolunu tıkamak amacıyla yeni katliamlar tertiplenmesi, Kahramanmaraş'a gelinen ve orada kendi amacına ulaşamamış görünen olaylar zincirinin bir halkasıdır. Mihri Belli'yi öldürme girişimi, aynı zincirin yeni bir halkasıdır ve ayrıca ayrı bir amacı vardır: proleter devrimci hareketi anarşi içersine çekmek. Hemen kısa bir süre önce TSİP Örgütlenme Sekreteri Aydoğan Gezer'in, ardından TEP Genel Başkanı Mihri Belli'nin vurulması, proleter devrimci hareket içersinde, intikam alma duygusunu ön plana çıkarmak, ve onla-

rı çatışma ortamına çekmek amacını taşımaktadır ve daha doğru bir ifadeyle bu amaç ağır basmaktadır. CIA, Şili'de, devrimcileri, şiddet olaylarının içersine çekmeye; emperyalizm ve faşist güçler, silahlı kuvvetlerin duruma elkoyması ortamını yaratmak için solu tahrik etmeye özel bir özen göstermişlerdir. Sol ise, Şili'de, başlangıçta, her türlü kışkırtmaya karşı son derece uyanık olmasını bilmiştir. Şimdi bu oyun, Türkiye'de oynanmak istenmekte, solun genç ve enerjik unsurlarını, ya partilerini anarşizme zorlamaya, ya da onları partilerinden koparark anarşizmin içine çekmeye çalışmaktadırlar.

Kuşku yok ki, anarşizm, her yerde ve her zaman, kendisini işçi sınıfının bir ideolojisi gibi ortaya koymuştur ve gene kuşku yok ki, anarşizm, her zaman ve her yerde, işçi sınıfına değil, emekçi halka değil, egemen sınıflara, burjuvaziye ve bugün özellikle emperyalizme hizmet etmektedir. 12 Mart öncesinde polis, ajan-provokatör olarak devrimci gençliğin içersine geniş ölçüde sızmıştır ve bugün anarşizmi, emperyalizmin ajanlarından soyutlasak bile, somut sonuçları bakımından, onun, emperyalizmin siyasetini gerçekleştirmeye çalışan faşizme hizmet etmekte olduğunu, ona omuz vermekte olduğunu görmemezlikten gelemeyiz. Kendi iktisadi politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkan iktisadi zorlukları faşizme siyasal sömürü alanı yaparak ülkeyi yangın alanına çevirmek, ve bu yangın alanı üzerinde siyasal iktidarı hangi yol olanaklıysa o yoldan devirebilmek için var güçleriyle çalışan MC iktidarının iki ortağına, anarşizm, vargücüyle hizmet eder duruma gelmiştir. Bunların, bu yangından, faşizme giden yolda bir iktidar bulabilecekleri varsayılsa bile, anarşizm, kendi amaçsız amacına ulaşmamış olmakla kalmaz, faşist iktidara yolu açacak engellerden biri olan, mevcut siyasal iktidara son vermeye yardım ederek, ancak faşizme hizmet etmiş olur. Bu soygunlar, bu karakol baskınları, fukara bekçileri, polisleri öldürmeler, halkı proleter devrimcilere karşı soğutmaktan, proleter devrimcileri halktan tecrit etmekten ve onların ezilmesinin yollarını açmaktan başka bir işe yaramamaktadır ve yaramayacaktır. Ama, faşizmin çıkarmak istediği yangını büyütecek, faşizme karşı yığınların tavır almasını bir ölçüde önleyecektir.

CIA ve onun yerli teorisyenleri, halkı, devrimcilerden, ilericilerden, yurtseverlerden koparmak için, sanki devrimciler, yurtseverler, ilericiler tarafından yapılıyormuş gibi, "zulme kadar varan haksız muamele örnekleri ile *sahte operasyonlara başvurulmasını*" tavsiye etmektedirler. Demirel'in yangın çıkarma mitinginin yapıldığı İçel'de, birlikte taşıdıkları bombalarla yakalanan iki kişiden birinin "sağ görüşlü" ve diğerinin "sol görüşlü" olduğu basına açıklanmıştır. Faşizm ile anarşizm kolkola yakalanmıştır, ve burada "sol görüşlü" bir kişi değil, CIA'nın "sol görüşlü" rengine buladığı, bir ajanın görev aldığı kuşkusuzdur.

Engels, İspanya'da anarşistlerin 1889'da krallık sarayına bomba atarak başlattıkları ve daha sonra İspanya'nın çeşitli bölgelerine yaydıkları eylemleri kastettiği mektubunda, tüm devrimcilerin bir amentü gibi ezberlemesi gereken mektubunda, bu suikastler sağnağının, polis tarafından kışkırtıldığını ve ücretlerinin polis tarafından ödendiğini vurguluyordu. Anarşizm, o gün, burjuva gericiliğini, proleter devrimciler üzerinde yaygınlaştırmanın bir aracıydı ve bugün, anarşizm, –içersine ne ölçüde ajan-provakator sızdığı ayrı bir konudur– yalnızca proleter devrimci hareketin önüne engeller koymakla kalmıyor, yalnızca proleter devrimci hareketi tecrit etmekle kalmıyor, aynı zamanda, faşizme güç veriyor.

Anarşizm, ne denli kendini proletaryanın ideolojisi olarak gösterse de ve anarşistler kişisel olarak ne denli buna kendilerini inandırsalar da, Engels'in deyişiyle, anarşizm ile bilimsel sosyalizm arasında KOCA BİR UÇURUM vardır. Çünkü her şeyden önce, anarşizm, sınıf savaşımının özünü kavramamıştır. Devrimi, kişiler değil, gruplar değil, parti değil, *sınıf* yapar. Anarşizm, devrimde, sınıfın yerine, bireyleri ya da grupları koyar. Anarşizm tüm siyasal savaşımı yadsır, ve siyasal savaşım ile silahlı savaşım arasındaki sınırları mutlak olarak siler, ve silahlı savaşımı tek savaşım biçimi olarak ileri sürer. Lenin şöyle vurguluyor: "Anarşizm *umutsuzluğun* sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil."

Kuşkusuz, anarşizm, önlenemez değildir, ve bizim amacımız, anarşizmin olumsuz etkilerini en aza indirmek olmalıdır.

Umutsuzluk içinde anarşizm batağına çekilen, ama yürekleri devrim ateşiyle, yurtseverlik ateşiyle kabaran, canlı, yetenekli ve proletaryanın davasına hizmet etme tutkusuyla yanan gençlerimizin, bu umutsuzluk yolundan, proleter devrimci yola dönüşleri zor değildir, yeter ki, anarşizm ile sosyalizm arasındaki uçurumu onlara açıklayabilmiş olalım.

ABD emperyalizmi, faşizmin yolunu açmak için, anarşizm açısından, bugün proleter devrimci hareketi iki ayrı yerinden kemiriyor. Bunlardan biri anarşizm dalgasını kabartmak ve proleter devrimci hareketi yığınlardan tecrit etmektir, ve ikincisi proleter devrimci gençliği anarşi içersine çekmek, ülkeyi, inisiyatifini kendi elinde bulunduracağı bir kargaşa içine sürüklemektir. Bu tertiplere karşı uyanık olmak tarihsel görevimizdir.

FAŞİZM, yalnızca kendi büyüklüğüne bağlı olarak iktidar olamaz. Faşizmin gelişmesinin ve iktidar olabilmesinin iç ve dış koşulları vardır. Faşizmin iktidar olabilmesi için uluslararası koşulların olduğu kadar, ülkenin iç koşullarının da elverişli olması gerekir. Bunun bir ifadesi olarak, ülke içersinde, sınıflararası güçler dengesinin, faşizm lehine bozulmuş olması gerekir. Emperyalizmin bir ideolojisi olarak faşizm, kendine bir kitle tabanı oluşturabilmek için, gerici küçük-burjuva ideolojileri kullanır ve Türkiye gibi bir ülkede, bu gerici ideolojiler, güncel olarak etnik ayrılıklar ve mezhep ayrılıkları biçimine bürünmüştür. Faşizm, bu iki ideolojinin geliştirilmesinin koşullarını canlandırmak, hızlandırmak ister.

Türkiye'nin Orta-Doğuda yeni bir denge arayışı içersinde olduğu gözle görülür bir duruma gelmiştir ve yakın geçmişte Filistin'e karşı İsrail istihbarat örgütüyle işbirliği yapmış olan Türkiye, şimdi, bir ölçüde Filistin halkının haklı davası yanında yer almış durumdadır. Arap halkının devrimci bütünleşmesine karşı, Amerikan emperyalizmi ve onun Orta-Doğuda çıkarlarını korumayı üstlenen İsrail'in, bölgede, yeni bir ayrılıkçı unsur olarak Kürtler üzerinde oyun oynadığı konusunda ciddi belirtiler vardır. Emperyalizm, bir yandan ayrılıkçılığı içten içe beslerken, öte yandan Türkiye'de gerici küçük-burjuva ideolojisi Turancılığı canlandırmanın, bu duyguları ülke ölçüsünde yay-

gınlaştırma ve kabartmanın koşullarını da yaratacaktır. Demokratik haklarından yoksun bırakılmış unsurların, bu tür etkilere kapılmasının koşulları yok değildir. Ama proleter devrimciler, Türk olsun, Kürt olsun, emperyalizmin ve faşizmin, bu iki uçtan şoven-milliyetçiliği geliştirme, ırkçılığı geliştirerek, emekçi sınıf ve katmanlar arasında düşmanlık yaratma ve körükleme oyununa gelmemelidir, ve bu oyuna karşı uyanık olmak tarihsel görevleridir.

FAŞİZM, bir kitle tabanını, yalnızca küçük-burjuva unsurlardan değil, gençlik kesiminden ve özellikle işçi sınıfının geri kalmış unsurlarından da sağlamaya çalışır. Yalnız işçi sınıfı içersinde bölünmeler yaratmakla kalmaz, proleter devrimci harekette de bölünmeler yaratmak ister. Faşizm, proleter devrimci hareketi, elbette ki bölmek ister; ne var ki, proleter devrimci harekette, esas bölünmeler bu hareketin kendi içersinde meydana gelmiş bölünmelerdir. Kapitalizmin gelişme hızının düşük olduğu ülkelerde, marksizm, daha yavaş özümlendiği gibi, tam olarak da özümsenmesi uzun yıllar alır. Dolayısıyla, marksizmin "yalnızca *belli yönlerini*, yeni dünya görüşünün yalnızca *belli bölümlerini*" özümseyebilen, ve "genel olarak burjuva dünya görüşünün bütün alışkanlıklarından kesin bir biçimde kopamayan işçi hareketinin destekleyicileri" ortaya çıkar. Proleter devrimci harekette, şu ya da bu biçimde, şu ya da bu ölçüde yansıyan bu ayrılıklar, marksizmin bir bütün olarak özümsenmesiyle, kuşkusuz giderilecektir. Ama bundan daha önemli, bundan daha ivedi tarihsel bir zorunluluk, tüm devrimcileri, bir noktada birleşmeye ve bütünleşmeye çağırıyor. Bu, ideolojik görüş ayrılıklarının, birbirlerine dayatılması, birbirlerince kabul edilmesi anlamında bir birlik değil, faşizme karşı bir birliktir. Eğer, bugün, sosyalist yelpazede yer alan siyasal partilerimiz, faşizm karşısında, faşizmin kurşunlarının açtığı yaralar karşısında birleşmeyi bütünleşmeyi bilemiyorlar, bunu içlerine sindiremiyorlarsa, bu, kişisel tutkuların, devrimci dayanışmayı bastıracak kadar, demokratik birliği bastıracak kadar ön plana çıkmış olduğunu ortaya koyar ki, orada, küçük-burjuva bireyciliğinden başka bir şey kalmamış demektir.

Faşizm, genç devrimcileri, en acımasız bir biçimde katletttiği zaman, bunu, demokrasiye ve işçi sınıfı hareketimize değil, yalnızca bu gençlerimizin bağlı bulundukları örgütlere karşı bir saldırı olduğunu söyleyebilmek ne denli yanlış ise, bir sosyalist parti genel başkanına saldırı olduğu zaman, bunu, yalnızca o partiye yapılmış bir saldırı olarak nitelemek de o denli yanlıştır. Biz, kişileri, kendi kişisel görüşlerinden, kendi kişisel davranışlarından soyutlamak, onları proleter devrimci yönleriyle, onları sosyalist yönleriyle ele almak zorundayız. Devrimci tutum budur, devrimci dayanışma budur. Hepimiz, şu ya da bu yönüyle de olsa, iyi ya da kötü de olsa, aynı amaca, yani işçi sınıfının ideolojisine hizmet ediyoruz, ve bizi birbirimize bağlayan tek bağ budur, kişisel erdemlerimiz ve kişisel kusurlarımız değildir. Faşizm karşısında, kendi aramızda, birbirimize, yalnızca bu açıdan bakmak zorundayız. Faşizm, karşısında, güçlü bir devrimci birlik, demokratların, ilericilerin, yurtseverlerin, devrimcilerin güçlü bir birliğini bulduğu zaman, ancak o zaman, önündeki yolların tıkalı olduğunu görür. Küçük-burjuva bireyciliğini, faşizme karşı geniş bir demokratik cephe içersine sokmak, faşizme karşı devrimci bir birlik oluşturacak sosyalistler arasına sokmak, faşizme karşı devrimci birleşmeyi engellemek demektir, faşizmin önündeki başlıca engeli kaldırmak demektir, yani faşizmin başarısının koşullarını yaratmaya yardımcı olmak demektir.

Yeni Ülke, Sayı 7, Nisan/Haziran 1979

ANARŞİZM VE ANARŞİST EĞİLİMLER ÜZERİNE

TOPLUMSAL YASALARIN NİTELİĞİ VE KARMAŞIKLAŞMASI

İnsanların iradesi dışında oluşan toplumsal varlığımızı yöneten yasalar, gene bizim irademiz dışında, toplumsal ilişkilerle birlikte varolur ve kaybolurlar. İnsanlar, toplumsal varlıklarını yöneten yasaların bilincine vararak, yani onları bulgulayarak ve özelliklerini kavrayarak, toplumsal varlığın belirli bir yönde daha hızlı değişmesinin yöntemlerini de bulurlar. Toplumsal varlığın yasaları, toplumsal (ve iktisadi) yasalar, doğa yasalarından şu bakımdan farklıdır ki, doğa yasaları değişmez olarak kalırlar. Ama toplumsal yasalar, genel anlamda, üretim tarzlarıyla birlikte değişir, eski yasalar ortadan kalkar, yeni yasalar ortaya çıkar.[1] Bir toplumun bağrında, en ilkel üretim tarzlarının kalıntılarından modern üretim tarzlarına doğru farklılık gösteren birbirlerinden farklı üretim biçimleri birarada

[1] Bkz: J. Stalin, "Sosyalizmin Ekonomik Sorunları Üzerine", *Son Yazılar*, 1950-1953, Ankara 1977, s. 62-64.

bulunduğu zaman, burada, tarihsel bakımdan farklı toplumsal yasaların içiçe geçtiği, birbirleriyle çatıştığı, birbirlerini kendi büyüklükleri ölçüsünde etkilediği de anlaşılır. Bu, bize, toplumsal yasaların, sanıldığı kadar yalın (basit) olmadığını, karmaşık bir tablo sunduğunu gösterir.

Gene bunun gibi, toplumsal varlığın tarihsel derinliği, bu yasaların farklılığını artıran bir etmen olarak görünür. Çünkü ilkel komünde, bu yasalar, tarihsel derinlik bakımından fazla karmaşık değildir. Bundan ayrı olarak, bir toplum, tarihsel süreç içersinde, kendi doğal gelişmesinden farklı olarak, ne denli başka toplumların etkisinde kalmışsa, onun toplumsal yapısındaki karmaşıklık daha fazladır. Örneğin, Türklerin, islam dinini kabul ederek yaşam tarzlarına biçim veren kendi dışında oluşan bir dinsel etkileniş içersine girmeleri, ve islam dini içersindeki bölünmeleri kendi bünyelerinde yansıtmaları, ve bundan ayrı olarak, Anadolu'ya yerleşen Türklerin, Anadolu'da bulunan ve karşılaştıkları toplulukların farklı üretim tarzlarının, uygarlık düzeylerinin ve dinlerinin şu ya da bu biçimde etkisinde kalmış olmaları, toplumsal varlığın yapısındaki karmaşıklığı artırdığı gibi, toplumsal varlığın yasalarını da o denli karmaşık duruma getirmiştir.

Bir topluluğun bağrında farklı üretim biçimlerinin birarada bulunması, genel ve belirleyici üretim tarzının etkisinde, kapitalist üretim tarzının etkisinde, hemen hepsinin meta ekonomisine bağımlı duruma gelmesine, hepsinin şu ya da bu ölçüde meta ekonomisine, ve özellikle de kapitalist meta ekonomisine hizmet eder duruma gelmesine engel oluşturmaz. Tarihsel bakımdan birbirinden farklı bu üretim biçimleri, kapitalizmin etkisinde, daha uygun bir deyişle, kapitalist meta ekonomisinin etkisinde, kendi doğal gelişmelerinin tarihsel *sırasını* izlemez, hepsi, kendi yapılarının elverdiği ölçüde bir hızla, kapitalist meta ekonomisine bağımlılaşması ölçüsünde, kendi bünyelerinde, kapitalist üretim biçiminin önkoşullarını yaratırlar. Böyle olmakla birlikte, kapitalizmin çözücü etkisine karşı, toplulukların yapılarının değişmeye dayanıklı olması, gelenekleri, coğrafya koşulları, tarımsal doğal verimlilik ve benzeri konumları gereği, azçok direnç gösterirler. Bütün bu karmaşık tablo, toplumsal varlığın yasalarını karmaşıklaştırır.

Yalnız bunlar da değil. Bir ülkede kapitalizmin gelişmesi, yalnızca kendi toplumsal (ve iktisadi) gelişmesine bağlı olmayıp, aynı zamanda, yabancı sermayenin ve özellikle de emperyalizmin etkisinde bulunduğu zaman, toplumsal gelişme yasaları, kendi iç dinamizmi ile oluşan kapitalistleşme sürecinin yasalarına göre farklılık göstermeye başlar. Çünkü, emperyalist sömürü, emperyalist niteliği gereği, ülkede biriktirilen artı-değer kitlesi büyüklüğünde genişletilmiş yeniden-üretime girme olanağını engellediği için, emperyalizme bağımlı ülkede kapitalist üretim tarzı, henüz üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline gelmeden, üretici güçlerin gelişmesine engel olmaya başlar.

Tablo bu kez daha karmaşıklaşır: çünkü, kapitalist üretim tarzının egmenliği altında ülke, henüz bir yandan ülke ölçüsünde kapitalist üretim biçimine dönüşmemiştir; kapitalizm-öncesi üretim biçimleri şu ya da bu ölçüde kendi varlığını koruyarak eski biçimlere ilişkin toplumsal yasaların etkisini sürdürürken, bir yandan da kapitalistleşme, geleneksel üretim biçimlerinin etkisinde, melez biçimlere bürünür. Öte yandan ise, ülkenin kendi bünyesinde oluşan kapitalistleşme, şu ya da bu üretim dalında tekelleşme düzeyine ulaşmış olsa bile, ekonomiyi belirleyen esas güç olarak, tarihsel bakımdan kendisinden çok yüksek düzeyde bulunan kapitalizmin en yüksek aşaması emperyalizmin, yabancı sermayenin etkisi ve egemenliği altına girmiştir. Böylece, kendi geleneksel yapılarından gelen eski toplumsal yasaların, ve kendi dışında oluşan emperyalist yasaların etkisinde, toplumsal yasalar karmaşıklaşır.

Kuşku yok ki, bir ülkenin, özellikle Türkiye gibi bir ülkenin toplumsal yasalarındaki karmaşıklığın böyle bir özeti, yeterli değildir. Çünkü, Türkiye, jeopolitik bakımdan, yalnızca doğrudan kendisine ilişkin sorunların ortasında değil, uluslararası bir çatışma planının da ortasındadır. Özellikle bugün yeryüzüne birbirleriyle çatışma halinde bulunan sosyalist güçler ile emperyalist güçler arasındaki, ve bağımlı ve yarı-bağımlı ülkeler ile emperyalist güçler arasındaki çatışma ve savaşımın konusu olarak da, kendisiyle doğrudan ilgili olmayan güçler çekişmesi alanında bulunmaktadır. Şöyle de ifade edilebilir: Türkiye,

emperyalist güçler açısından, bir sömürü ülkesi olmaktan *çok*, emperyalizmin yaşamsal varlığı açısından önem taşır. Türkiye'de devrimci bir iktidarın varlığı, emperyalizme, yalnızca, bu ülkenin büyüklüğünde bir pazarın kaybına değil, Orta-Doğuda ve Kuzey Afrika'da varlığını koruduğu jeostratejik bir mevzisini kaybetmesine neden olacaktır. Dolayısıyla, emperyalizmin, Türkiye'den çıkarı, yalnızca, Türkiye'nin kendi büyüklüğüne bağlı değildir, bundan daha büyüktür. Türkiye'nin ve jeopolitik durumu dolayısıyla, uluslararası güçler dengesindeki değişmelere ve özellikle kendisini yakından ilgilendiren Orta-Doğu ve komşusu Doğu ülkelerindeki rejim değişmelerine bağlı olarak, kendi üzerindeki dış etkiler de değişikliğe uğramaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de, toplumsal varlığın yasaları değişmediği zaman bile, uluslararası durumdaki birçok değişme sonucu, önemleri ve etkinlikleri bakımından bu yasaların *sıralanışı*, özgül özelliği değişmektedir.

Tabloyu şöyle özetleme olanağı vardır: Toplumsal değişmenin genel yasaları vardır ve bu, marksist teori tarafından bulgulanmıştır. Toplumsal değişmenin özel özellikleri vardır, bunlar, her ülkenin kendi iç ve dış koşullarına göre değiştiği gibi, her durum ve koşulda da farklılık gösterir. Bir ülkede, bilimsel sosyalizmin teori olarak *bilinmesi* ile, o ülkenin devrimci savaşımının strateji ve taktiklerinin saptanması, birbirini bütünleyen, biri olmazsa ötekinin olmayacağı, ama ikisi birbirinden ayrı sorunlardır. Bilimsel sosyalizmin teorisinden çıkarılacak strateji ve taktikler, o ülkenin somut durumuna, gerçeklerine kalıp olarak uydurulmak istendiğinde, devrimci savaşımın nesnel koşulları gözetilmiş olmaz, devrimci teori somut gerçeklere uyarlanmadığı için yaşama geçirilemez, devrimci savaşım gerçeklik kazanamaz. Bir ülkenin somut durumundan, gerçeklerinden yola çıkmakla birlikte, bilimsel sosyalizmin teorisini, toplumsal genel değişme yasalarını bilmeyenler ise, aynı biçimde, devrimci savaşıma gerçeklik kazandıramaz.

Devrimci teorinin, belirli bir ülkenin belirli bir andaki somut ve özel koşullarına uyarlanması, zorunlu olarak, şunları gerektirir:

Birincisi: bilimsel sosyalizmin teorisini ve özsel içeriğini soğurmuş olmak. Toplumsal değişmenin diyalektiğini kavramamış hiçbir kafa, marksizmin terimleri ve kavramları ve toplumsal değişme yasaları bilgi olarak bilinmiş olsa bile, marksizmi özümsemiş olmaz. Demek ki, marksizmin bir bilim olarak öğrenilmesi yeterli değildir; teorinin belirli bir ülkenin değişen koşullarına uyarlanması ve geliştirilmesi için yeterli düzeyde soğurulmuş olması da gerekir; marksizmin özsel içeriği, yani diyalektik, kavranmalı ve soğurulmalıdır. *İkincisi*: toplumun genel değişme yasalarını kavramak yeterli değildir, bu yasaların, *kendi* ülkesinde, *belirli* bir anda neler olduğunu bulgulamak da gerekir. Demek ki, bir ülkenin devrimcisi, kendi ülkesinin, belirli bir anda, toplumsal değişme yasalarının neler olduğunu, yani o ülkenin, o anda iç koşullarını olduğu kadar dış koşullarını, kendi ülkesinin tarihsel bakımdan oluşmuş toplumsal (ve iktisadi) olduğu kadar, hangi dış ve iç toplumsal (ve iktisadi) etmenlerin içersinde bulunduğunu da bilmesi, bunlar arasındaki bağlantıları, birbirleri ile olan ilişkisini, birbirlerine olan etki tepkisini bulgulaması da gerekir. Devrimci savaşımın stratejisi kadar, taktikler de, ancak ülke ile sıkı bağlar içersinde bulunan insanlar tarafından yaratılabilir. *Üçüncüsü*: bir ülkenin devrimci savaşımının stratejisini ve devrimci savaşımın taktiklerini, bilimsel sosyalizmin kurucuları ya da herhangi bir lideri değil, o ülkenin proleter devrimcisi belirler. Strateji ve taktiklerin temel ilkelerini, bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels, onu emperyalizm çağına uyarlayan Lenin bulguladılar, ama belirli bir ülkede ve belirli bir anda strateji ve taktiklerin neler olduğunu belirleyecek, teoriyi ve toplumsal gerçeği yoğurarak, ondan doğru olanı üretecek olanlar, Marx, Engels ve Lenin değildir. Bir başka deyişle, bilimsel sosyalizmin temel ilkeleri değişmeden kalır, ama bir ülkede devrim stratejisi, belirli bir dönemin taktikleri sürekli olarak değişebilir. Bunun içindir ki, stratejisinin yaratılmasında olduğu kadar, taktiklerin belirlenmesinde, sürekli bir yaratıcılık, sürekli devrimci savaşımın sorunlarıyla içiçe geçiş vardır. Nasıl ki, sloganlar, bir anın süzülmüş sorunlarını özetlediği zaman devrimci bir öze sahip ise, değişmez kalıplar olarak

ele alındıklarında, orada, marksizmin özünden eser bulunmazsa, teori ve pratik arasındaki ilişki de böyledir.

TOPLUMUN değişme yasaları ile, yani bilimsel sosyalizmin teorisi ile, bir toplumun varolan durumdan sınıfsız topluma geçişin devrimci pratiği arasındaki uyumun saptanması, devrimci hareketin en güç ve karmaşık sorunlarından biridir. Çünkü, biliriz ki, bizim irademiz dışında oluşan toplumsal varlığımızı, gene biz, irademiz dışında değiştirmeye devam ederiz. Biz, toplumun gelişme yasalarını bilsek de, bilmesek de, bu gelişmenin bilincinde olsak da, olmasak da, toplum değişmeye devam eder. Biz, bu gelişme yasalarının bilincine varmamız sayesinde, ancak, varolan maddi koşullara bağlı olarak gelişmeyi genel olarak ileriye dönük bir yöne çevirebilir ve hızlandırabiliriz. Üretim ilişkileri, maddi üretici güçlerin gelişmesinin biçimleriyken, toplumun gelişme yasalarını bildiğimiz için, biz, kendi irademizle, bu uyumu, bir çelişkiye, uzlaşmaz-karşıtlığa dönüştüremeyeceğimizi de biliriz. Bunun gibi, toplumun üretim ilişkileri ile maddi üretici güçler arasındaki ilişkiler, bir çelişkiye dönüştüğü zaman, gene biz, kendi irademizle, bu çelişkiyi, üretim ilişkilerini koruyarak, ortadan kaldıramayız. "İçerebildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce, bir toplumsal oluşum asla yok olmaz; yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu ilişkilerin maddi varlık koşulları, eski toplumun bağrında çiçek açmadan, asla gelip yerlerini almazlar. Onun içindir ki, insanlık, kendi önüne, ancak çözüme bağlayabileceği sorunları koyar, çünkü yakından bakıldığında, her zaman görülecektir ki, sorunun kendisi ancak onu çözüme bağlayacak olan maddi koşulların mevcut olduğu ya da en azından gelişmekte bulunduğu yerde ortaya çıkar."[2]

Eğer toplumsal değişmenin maddi koşulları varsa, biz, ancak o zaman bilinçli olarak toplumun ileriye doğru değişmesini düzenleyebilir, süresini kısaltabiliriz. Bilinçli olarak, toplumu devrimci doğrultuda değiştirmek için savaşılmıyorsa, top-

[2] Karl Marx, "Önsöz", *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, Ankara 1976, s. 26.

lumsal değişme, iktisadi zorunluluk, kendi gerçeğini dayatacaktır. Ama bu süreç, çökmekte olan egemen sınıfların direnmesiyle yavaşlatılabilir, yer yer ve belirli bir süre geriletilebilir. Tersine, bu süreç, üretim tarzlarıyla ve dolayısıyla mülkiyet sahipleriyle ilişkileri çelişkiye düşmüş olan emekçilerin bilinçli çabalarıyla, geriletilmekten alıkonulabilir, hızlandırılabilir. Toplumsal değişmenin maddi koşulları yoksa, ve biz, irademizle, bu maddi koşulları dikkate almaksızın, toplumu değiştirmek için zorlandığımızda (anarşizm); ya da tersine, toplumsal değişmenin maddi koşulları bulunduğu halde, bu değişmeyi devrimci bir yönde hızlandırmak için gereken devrimci faaliyeti göstermediğimizde (oportünizm), burada, ya teorinin pratiğe yanlış uyarlanmasından ya da teorinin doğru olarak kavranamamış olmasından sözedebiliriz.

ANARŞİZM VE SINIFSAL NİTELİĞİ

Anarşizm, kuşku yok ki, sınıfsal özellikleri olması bakımından tarihsel bir kategoridir, ve özellikle sanayi devriminin ertesinde, bir öğreti olarak ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin ve dolayısıyla büyük sanayi üretiminin gelişmesi, kaçınılmaz olarak, küçük üreticiyi büyük ölçüde mülksüzleştirmeye devam eder. Üretim araçlarının sahibi olan doğrudan üreticinin kendisi, özgür emek-gücü satıcısı, onun üretim araçları da sermayenin maddi öğesi haline gelir. Küçük mülk sahibi unsurların, kitlesel olarak, mülksüzleşmesi, onu yoksullaştırmakta olan sanayi devriminin kapitalist biçimlerine ve büyük sermayenin çıkarlarını savunan devletin doğasına karşı tepkisine yolaçar.

Sermayenin yoğunlaşmasının aracı olarak merkezileşme ve büyük sanayinin doğası gereği üretimde merkezileşme ile küçük, dağınık ve özerk üretim biçimleri oluşturan küçük mülkiyet. Sermayenin, toprağa ve soyluluğa bağlı servet ve üstünlüğü dışında, yeni bir iktisadi güç ve sınıf yaratması ve devlet erkini ele geçirerek, devleti, büyük sermayenin çıkarlarını savunan aygıta dönüştürmesi, ve küçük-burjuvazinin kendisini yıkıma sürükleyen büyük sanayinin kapitalist biçimini görmeyip,

bu yıkımın sorumlusu olarak büyük sanayinin egemenliğini pekiştiren devletin kendisini görmesi. Öte yandan, nesnel olarak proleterleşmekte olan küçük-burjuva unsurun, proleterleşmeyi ve onun geçici egemenliğini simgeleyen proleter devleti tiksinç bir şey olarak görmesi.

Bu tarihsel ortam, yoksullaşmakta olan küçük-burjuva açısından, devletin doğasına karşı, büyük sınai üretimin gelişmesine karşı, büyük üretimin merkezileşmesine karşı bir tepki uyandırır. Anarşizm, yıkıma sürüklenen küçük-burjuva unsurun bu tepkilerinin, bu protestosunun bir öğretisi olarak oluşur. Her türlü kötülüğün nedeni olarak devleti görür ve devleti yadsır. Her türlü merkeziyetçiliği, her türlü otoriteyi, her türlü disiplini yadsır. Sınırsız bir özerklik ve bireysel özgürlüğü savunur. Oysa, büyük-ölçekli üretim ve üretimin merkezileşmesi, toplumsal gelişmenin özellikleridir. Çünkü, büyük sanayi, toplumsal ilerlemenin nasıl doğal bir aracı ise, merkezileşme o denli kaçınılmazdır; bu gelişmenin küçük-burjuva unsur üzerindeki olumsuz etkisi ise, bu üretimin kapitalist biçiminde ve buna uygun düşen devletin *burjuva* niteliğindedir. Toplumsal gelişme, kaçınılmaz olarak, büyük üretime dönüşecektir ve küçük-burjuva unsurun yıkımının nedeni ise, büyük üretim değil, onun kapitalist özelliğidir. Çünkü eğer "yıkım" sözcüğünden, küçük-mülk sahibinin üretim araçlarının özel mülkiyetinden ayrılarak, bu mülkiyetini yitirmesi anlaşılırsa, üretimin büyük-ölçekli üretime dönüşmesinin kaçınılmaz sonucu olarak, o, bu özel mülkiyetinden ayrılacaktır; ama kapitalizm, onun özel mülkiyetini, büyük sermayenin maddi öğelerine dönüştürerek, yani küçük özel mülkiyeti, kapitalist özel mülkiyete katarak, onu mülksüz bırakır, ve kapitalist, küçük üreticiyle, ancak, bir özgür emek-gücü satıcısı olarak sermayenin karşısına geldiğinde ve bu yönüyle ilgilenir. Yoksullaşan küçük-burjuvanın, kendine ait üretim araçları sayesinde, kendi kişisel özgürlüğü ve iradesi altında tuttuğu yaşam güvencesi, kapitalist sınıfın ve kapitalizmin denetimine geçmiştir. Aslında küçük-burjuvanın, kapitalist meta ekonomisinin egemenliği altında, kendi yaşam güvencesini kişisel iradesi

altında tuttuğu, bir yanılsamadan başka bir şey değildir. Ama şu bir gerçektir ki, kapitalizm, onu özel mülkiyetinden tamamen yoksun bırakırken, bu yoksullaşma süreci, acılı bir "yıkım" ve acılı bir "yoksullaşma" süreci izler. Oysa, sosyalist devrim, küçük mülkiyeti doğrudan ortadan kaldırmaz, onun kolektif mülkiyete dönüşmesinin koşullarını yaratır. Yani, küçük üretici, acılı bir yıkım ve acılı bir yoksullaşmadan geçmeksizin, özel mülkiyetten kolektif mülkiyete, kendiliğinden ekonomik yolla geçeceği için, küçük mülk sahibi, bir yıkıma uğramaksızın toplumsal mülkiyetin ortak üyesi haline gelir. Ama, küçük-burjuvazi, bir yandan kendisini yıkıma sürükleyen kapitalizmi görmesi, öte yandan kendisinin tek kurtuluşunun proletaryanın ideolojisinde olduğunu bilmemesi, örgütlü bir sınıf savaşımına götürecek yolu bulamaması karşısında, umutsuzluğa kapılır. Bu umutsuzluğun sonucu olarak, o, toplumsal gelişmenin kaçınılmaz sonuçlarına saldırırken, bu anlamda gericidir; ve o, toplumsal gelişmenin araçlarını ve aygıtlarını yadsımaya yönelirken, bu anlamda, anarşisttir.

Bu nedenledir ki, küçük-burjuva sosyalizmi, küçük-burjuva devrimciliği, özünde bir yanı ile gerici ve bir yanı ile anarşist iki eğilim taşır. Bu iki eğilim, küçük-burjuvazinin burjuvaziyle uzlaşmasına dönüştüğü zaman gerici yönüyle, burjuvaziye karşı çatışmaya dönüştüğü zaman anarşist yönüyle kendini açığa çıkarır. Bu gerici eğilim, devletin yadsınması ile, *barışçı* anarşizmi (prudonculuk) temsil eder. Engels, 22 Ekim 1883'te, Max Hildebrand'a şöyle yazıyordu: "Proudhon'un yumuşak, salt etimolojik anarşisi (yani siyasal iktidar yokluğu), eğer Bakunin ona şöyle bolca stirnervari bir "başkaldırma" üflememiş olsaydı, hiçbir zaman modern anarşi doktrinlerine varamayacaktı."[3] Prudonculuğun barışçı anarşizmi (*barışçı*, çünkü toplumsal karşıtlıkların, sınıflar arasındaki ulaşmaz karşıtlığın, çelişkilerin, barışçıl yoldan, uzlaşma ile çözümlenmesini ileri sürer; *anarşizm*, çünkü siyasal iktidarı yadsır), devletin yadsınması, devrimin ilk adımı olarak devletin "kaldırılması"na dönüşerek, modern anarşi teorilerine varır.

[3] Marx, Engels, Lenin, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, Ankara 1979, s. 221.

Modern anarşi teorisinin temel özelliklerini şöyle belirleyebiliriz: devletin yadsınması ve devrimin ilk adımı olarak devletin kaldırılması, bütün otoritelerin yıkılması, merkeziyetçiliğin tümüyle ortadan kaldırılması.

Oysa bilimsel sosyalizm, devleti, sonal olarak yokumsamakla birlikte, burjuva devlet aygıtı yerine, geçici olarak, proletarya diktatörlüğünü koyar. Devleti ortadan kaldırmaz, geçici olarak, onun sınıfsal niteliğini değiştirir. Proletarya diktatörlüğü, sınıfsız topluma geçişin bir aracıdır. Anarşistler, "devletin hemen bugünden yarına ortadan kaldırılması gerektiği görüşünü" benimser. Bilimsel sosyalizm ise, "devlet 'ortadan kaldırılmaz'. Devlet *tükenir* (söner)" der.[4] "Üretimin gelişmesi, çeşitli toplumsal sınıfların bundan sonraki varlığını bir çağa uymazlık (anakronizm) haline getirir. Toplumsal üretimdeki anarşi ortadan kaybolduğu ölçüde, devletin SİYASAL OTORİTESİ yokolur (uykuya dalar, tükenir)."[5]

Biraz aşağıda açıklayacağımız gibi, anarşizm, nasıl varolan durum ile devrim arasındaki süreci, maddi koşulları, nesnel durumu gözönünde bulundurmaksızın, bir darbede kısaltmak ve devrime varmak isterse, aynı şekilde, devrimden hemen sonra, devleti kaldırarak, sınıfsız toplumun yaratılması doğrultusundaki uzun süreci de, bir darbede tamamlayacağını hayal eder.

Oysa, "kötülüklerin" kaynağı devletin kendisi değildir. Devlet, toplumsal ilerlemenin belirli bir evresinde ortaya çıkmış tarihsel bir kategoridir; devleti oluşturan toplumsal (ve iktisadi) temeller ortadan kalkmadan, devlet de ortadan kaldırılamaz. "Toplum, İÇ ve DIŞ SALDIRILARA karşı, ortak çıkarlarını savunmak üzere kendine bir organizma yaratır. Bu organizma devlet iktidarıdır. Devlet daha doğar doğmaz, kendini toplumdan bağımsız kılar, ve belli bir sınıfın organizması haline geldiği

[4] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Ankara 1977, s. 444; *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm*, Ankara 1978, s. 112.

[5] Aynı yapıtlar, s. 449; s. 118.

ölçüde ve bu sınıfın egemenliğini doğrudan üstün kıldığı ölçüde, bu bağımsızlığı daha da büyük olur."[6] Açıktır ki, iç ve dış saldırılara karşı, toplumun, *ortak* çıkarlarını savunmak üzere oluşturduğu organizma, toplumun belli bir sınıfının ya da sınıfların organizması haline gelir ve bu anlamda bir sınıfın ya da sınıfların egemenlik aygıtıdır. Ama toplumun hemen başlangıçta, bu organizmayı oluşturmasının nedeni, nasıl iç ve dış saldırılar ise, proletarya da, artık kendisi de proleter niteliğinden sıyrılacağı proletarya diktatörlüğünü, proleter devletin siyasal otoritesini, sınıfsız toplumu gerçekleştirmenin bir zor aygıtı olarak, iç ve dış saldırılar *ortadan kalkana değin* korur. Çünkü "devlet", bugünden yarına ortadan kaldırılmakla, ne o ölçüde eski egemen sınıflar ortadan kalkmış olur ve ne de o ülke, egemen sınıfların dış saldırılarından soyutlanmış olur. Devlet, nasıl, başlangıçta toplumun *ortak* çıkarlarını savunmak üzere oluşturduğu organizma ise, devlete özgü son eylem de, "gerçekten tüm toplumun temsilcisi olarak göründüğü" ilk eylemi olur: üretim araçlarına *toplum adına* elkoymak.[7] Ona bu özelliği kazandıran proleter devletin niteliği, proletaryanın tarihsel görevinden gelen niteliğidir. Engels, "Karl Marx'ın Ölümü Üzerine" adlı yazısında şunları yazıyordu: "Anarşistler sorunu tersine koyuyorlar. Onlar, proletarya devrimi, devletin siyasal örgütünün kaldırılmasıyla işe *başlamalıdır*, diyorlar. Ancak, proletaryanın zaferinden sonra, yenen işçi sınıfının kullanmak üzere elinin altında hazır bulduğu tek örgüt, asıl bu devlet örgütüdür. Elbette ki, bu devlet, yeni görevlerini yüklenebilecek duruma gelmeden önce, birtakım önemli değişiklikler ister. Ama bir anda devleti tümüyle tahrip etmek, zafer kazanan proletaryanın yardımıyla, henüz kazanmış olduğu iktidarı üstlenebileceği, düşmanları kapitalistleri bastırabileceği ve toplumun ekonomik devrimini gerçekleştirebileceği tek aygıtı parçalamak demektir, ekonomik devrim gerçekleştirilmeden proletaryanın bütün zaferi kaçınılmaz olarak bir bozgunla ve Paris Komününden sonra olduğu

[6] Friedrich Engels, *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, Ankara 1979, s. 63; *Felsefe İncelemeleri*, Ankara 1979, s. 58-59. — *Vurgulamalar benim.*

[7] Bkz: *Anti-Dühring*, s. 443-444.

gibi işçilerin kitle halinde öldürülmesiyle sonuçlanır."[8]

Bu sözlerin (1883) üzerinden hemen hemen bir yüzyıl geçmiştir. Devrimci pratik, bilimsel sosyalizmin teorisini, birçok kez yineledi ve başarıyla da yineliyor; ama, bilimsel sosyalizmin teorisine ve taktiğine düşman olan anarşizm ise, toplumsal pratik tarafından hiçbir yerde doğrulanmadı. Buna karşılık, anarşizm, devletin anarşistçe "yadsımasını", ya proletarya diktatörlüğünü yadsıyarak dolaylı bir biçimde sürdürdü, ya da devletin "yıkılması"nı, küçük silahlı grupların devlet aygıtının küçük öğelerine yöneltilmesi biçiminde, anarşist teoriyi minyatür eylemlerle yaşatmaya koyuldu.

Kuşku yok ki, anarşizmin devleti anarşistçe yadsıması, yani devletin ve eski toplumun tüm kurumlarının yıkılmasını devrimin ilk ve başlıca işi sayması, tek başına, soyut bir öğreti değildir. Devletin ve özellikle burjuva devletin temellerini oluşturan iktisadi yapının tüm özelliklerine de bir tepkiyi içermektedir. Bu nedenle, anarşistler, büyük sanayi üretiminin merkezileşmesine olduğu kadar, bu üretim temeli üzerinde örgütlenen devlet aygıtının merkezileşmesine de karşı çıktılar. Bunun doğal bir sonucu, her türlü otoriteye, disipline karşı çıktılar. Merkeziyetçiliğe karşı özerkliği, otoriteye karşı bireysel özgürlüğü, disipline karşı aşırı bireyciliği, bireyin topluma karşıtlığını savundular. Marx ve Engels, her türlü otorite düşmanlığının, her türlü merkeziyetçiliğin ve disiplinin yadsınmasını, bir yandan kesin bir dille eleştirdiler, bir yandan da "aşağıdan anarşi, yukardan disiplin" biçiminde özetledikleri anarşist öğretinin, "gizli bir diktatörlük"ten, "gizli yönetimin entrika ve düzenbazlığı"ndan, eşkiyayı bir devrimci tipe dönüştürmeden, tam bir "kışla komünizmi"nden başka bir şey olmadığını sergilediler.[9]

EKONOMİK, POLİTİK VE İDEOLOJİK SAVAŞIMIN DEVRİMCİ DİYALEKTİK BİRLİĞİ AÇISINDAN ANARŞİZM

Anarşizmin, devleti anarşistçe yadsıması, yani devletin geçi-

[8] *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 213.

[9] Bkz: *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 138, 142-143, 145, 147-149.

ci biçimi olarak proletarya diktatörlüğünü yokumsaması ve öteki anarşist ilkeler, o ülkenin toplumsal (ve iktisadi) koşullarına ve dünya devrimci hareketindeki gelişmelere bağlı olarak, değişiklik göstermiştir. Anarşizmi özünde karakterize eden, onun, devrimci savaşımın nesnel koşulları yerine kendi iradesini koymasıdır. Genel olarak, devrimin kendi iç aşamalarını yadsıdığı gibi, özel olarak da belirli bir ülkede ve belirli bir durumda, o ülkenin kendi özel koşullarını ve konumunu gözardı eder. Bütün bunlara bağlı olarak, devrimci savaşım sürecini, nesnel koşulların gerektirdiği ve zorunlu kıldığı bir biçimde değil, *kestirme* bir yoldan tamamlamak ister. Dolayısıyla, anarşizm, her ülkenin kendi özel koşullarını, devrimci durumun özgün özelliklerini, devrimci savaşımın aşamalarını dikkate almadığı gibi, devrimci sınıfın eğitilmesi ve devrimde müttefiklerin kazanılması için gerekli savaşım ve örgütleme biçimlerini yadsır.

Nasıl bir atılımda devleti ortadan kaldırarak "eşitlikçi" toplumu (sınıfların varolduğu eşitlikçi toplumu!) kuracağını ileri sürerse, bunun gibi, devleti ortadan kaldıracak olan "devrim"i de, devrimin uzun ve çetin hazırlık dönemini atlayarak gerçekleştirmeyi düşler. Daha önce de vurguladığımız gibi, "burjuva toplumun bağrında gelişen üretici güçler, aynı zamanda", (burjuva üretim ilişkilerinden doğan toplumsal) "karşıtlığı çözüme bağlayacak olan maddi koşulları yaratırlar".[10] Gerek burjuva toplumun gelişme düzeyi, gerek üretici güçlerin gelişme aşaması, her ülkede, her zaman aynı olmadığı gibi, toplumsal karşıtlığı çözüme bağlayacak olan maddi koşullar da her zaman farklılık gösterirler. İkincisi, karşıtlığı çözüme bağlayacak maddi koşulların varlığı, tek başına yeterli değildir; çünkü bu karşıtlığı çözecek yasaların bilincine varması ve onu çözecek sınıfın, devrimi gerçekleştirecek ölçüde, bu bilince varmış olması ve örgütlenmesi gerekir.

Anarşizm, toplumsal gelişmenin yasalarını tahlil yerine, eksiksiz bireysel özgürlük üzerine kurulu ütopyacı düşünceleri koyar; bir başka deyişle, maddi koşulların varlığını yadsır, bu karşıtlığı çözecek yasaların belirli bir ülkede belirli bir dönemde

[10] Karl Marx, "Önsöz", *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, s. 26.

aldığı özgün biçimleri yadsır, ve ensonu, devrimi gerçekleştirecek sınıfın devrimci bilinçle donatılması ve devrimci savaşımı hazırlamak için gerekli eğitim ve örgütlenmesini yadsır. Kısacası toplumsal gelişmenin yasalarının tahlilini, toplumsal gelişme sürecinin diyalektik içeriğini, şu ya da bu yönüyle, *atlar*; kitlelerin devrimci savaşımını örgütlemeyi dışlar, devrimci sürecin *zorla* kısaltılmasını amaç edinir: *anarşizm*. Toplumsal değişmenin diyalektik sürecini, devrimci bir yönde hızlandırmamak, şu ya da bu ölçüde kendiliğinden gelişmesine ve egemen sınıfların ve gericiliğin etkisinde ileri geri zigzaglarına bırakmak: *oportünizm*.

Bu açıdan anarşizm, kaba çizgileriyle, işçi sınıfının iktisadi, siyasal, ideolojik savaşımlarından, bu birbiriyle bağlantılı ve birbirini bütünleyen başlıca öğelerden birini alır, ötekini dışlar. İktisadi ve siyasal savaşımı dışlar, devrimi yalnızca bir silahlı savaşım derekesine indirger. Siyasal ve ideolojik savaşımı dışlar, işçi sınıfı savaşımını, bir iktisadi savaşıma indirger. İşçi sınıfının devrimci eylemi, sınıf savaşımının kendisinden doğan eylemidir. Bu eylemi siyasal yollarla gerçekleştirmek istemesi, örneğin sendika kurma hakkının, grev hakkının *yasal* olarak sağlanması için savaşımı, işgününün *yasal* olarak kısaltılması için savaşımı, işçi sınıfının siyasal yollarla gerçekleştirmeye çalıştığı devrimci eylemidir. Bunun gibi, işçi sınıfının, anti-demokratik yasaların kaldırılması, yasaların ve yönetimin demokratikleştirilmesi savaşımı, siyasal bir savaşımdır ve devrimci eylemin birer parçasıdır. Kuşkusuz, işçi sınıfı, siyasal savaşım yöntemlerini, *amacı* açısından ele alır. Bir başka deyişle, her siyasal yolu, her zaman ve her durumda, benimsemez; amacına bakar. İşçi sınıfı savaşımı açısından, devrimci eylemi açısından amacına bakar; bu eylem, işçi sınıfının devrimci gücünü artırıyorsa, işçi sınıfını daha büyük ölçüde devrimci öncüsünün yanına çekiyorsa, işçi sınıfının müttefiklerini kendi yanına çekiyorsa, egemen sınıfların gücünü azaltıyor, köylülüğü ve diğer emekçi sınıf ve katmanları, egemen sınıfın desteğinden ayırıyorsa, o zaman bu siyasal eylem, amacı bakımından devrimci eylemdir. Bilimsel sosyalizm, "hareketin başarısını sağlamak için bütün araçlardan,

şu halde siyasal araçlardan da yararlanır";[11] "devrimi kim istiyorsa, onun aracını da, yani devrimi hazırlayan, işçileri devrim için eğiten siyasal eylemi de istemek zorundadır".[12]

İşçilerin iktisadi hareketi, siyasal eylemle çözülmezcesine birbirine bağlıdır. Çünkü, işçi sınıfı, bir *sınıf olarak* hareket ettiği zaman, bu hareket, iktisadi istemler içerse de, zorunlu olarak siyasal hareketlerdir; "işçi sınıfının, *sınıf olarak*, egemen sınıflara karşı çıktığı ve dıştan baskı ile onları zorlamaya çalıştığı her hareket, siyasal bir harekettir".[13] Marx, işgününün kısaltılması için, şu ya da bu fabrikada ya da işkolunda, grevler ve benzeri yollarla kapitalistleri işgününü kısaltmaya zorlama girişimlerinin salt bir iktisadi hareket, buna karşılık, işçilerin işgününün kısaltılması için *yasa* çıkarttırmayı hedef alan hareketlerinin siyasal bir hareket olduğunu söyler. "Ve işte böylece, işçilerin her yerde birbirinden ayrı iktisadi hareketleri, *siyasal* bir hareket doğrurur, yani kendi çıkarlarını, genel bir biçimde gerçekleştirmek, toplumsal olarak zorlayıcı genel bir güce sahip olan bir biçim gerçekleştirmek üzere bir *sınıf* hareketi doğururlar".[14]

İşçiler, sınıf olarak, kendi çıkarları doğrultusunda, *yasa* çıkarttırmaya siyasal iktidarı zorlaması bir siyasal hareket olduğu gibi, gene işçi sınıfı, sınıf olarak, siyasal özgürlükler için, basın, dernek, toplanma vb. özgürlüğü için, bu özgürlüklerin gerçekleştirilmesi için de egemen sınıfların iktidarını zorlayabilir. Burada, yalnızca işçi sınıfının çıkarı değil, ülkenin demokratikleşmesinden, demokratik özgürlüklerden çıkarı olan her sınıf ve kesimin yararı vardır. Ama bundan, işçilerin örgütlenmesini ve eğitimin araçlarını da sağladığı için, her şeyden çok işçi sınıfının yararı vardır. Demek ki, biri, özünde iktisadi hareket, bir sınıf hareketi olduğu halde, burjuvaziyi dışardan bir yasa değişikliğine zorladığı için bir siyasal harekettir; ikincisi, özünde siyasal istemler içerir, ama işçi sınıfının, iktisadi hareketinin

[11] Friedrich Engels, "İtalya'da", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 194.

[12] Friedrich Engels, "İşçi Sınıfının Siyasal Eylemi Üzerine", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 61.

[13] "Marx'tan Friedrich Bolte'a", 23 Kasım 1871, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 68-69.

[14] Aynı yapıt, s. 69.

koşullarını geliştirme ve siyasal eyleminin koşullarını genişletme aracı olarak, birbirine bağlanmıştır. Şu var ki, siyasal eylem, devrimci hareketin koşullarını derinliğine ve genişliğine geliştirmesi açısından devrimci eylemin öğeleridir, ideolojik savaşımın koşullarını hazırlar. Çünkü siyasal eylemi, egemen sınıflardan, kendi sınıfı adına ve toplumun ezilen ve sömürülen sınıf ve katmanları hesabına, siyasal istemde bulunma eylemidir. Bu, siyasal iktidarı, işçi sınıfının eline geçirmesinin aracı değildir, ama egemen sınıf karşısında, diyalektik bir olgunlaşma süreci içersinde, yöneten sınıfın egemenliğinde bir azalmaya, ezilen sınıfın özgürlüğünde bir artışa doğru ilerleme demektir. İşçi sınıfının siyasal hareketlerinin son amacı ise, siyasal iktidarı ele geçirmektir. Ama siyasal iktidarı ele geçirmek için, önceden örgütlenmesi, belli bir gelişme aşamasına ulaşması gerekir. Bunu da ona sağlayan siyasal hareketlerdir, ama siyasal hareketleri son amacına ulaştırmanın örgütü, partidir. İşçi sınıfının ideolojisini ve devrimci örgütlenmeyi gerçekleştirecek örgüt, partidir; parti, ideolojiyi gerçekleştirme organıdır. Bilimsel sosyalizmin bu ilkeleri çerçevesinde soruna baktığımızda: siyasal savaşım yadsınarak, yalnızca silahlı savaşımın taktik olarak seçilmesi (*anarşizm*): "... her yerde geçerli başlıca kuralları işçi sınıfı yönünden siyasal *her eyleme* ilke olarak karşı çıkmak ... kayıtsız şartsız, silahlı devrimden başka hiçbir eylem aracını kabul etmek"[15] istememek. Ya da işçi sınıfının savaşımını iktisadi savaşıma indirgeyecek siyasal partilerin rolünü ve önemini yadsıma (*anarko-sendikalizm*): "İşçi sınıfı siyasetle uğraşmamalıdır. Onun işi, sendikalarda örgütlenmekten ibarettir."[16]

SİYASETİN, YIĞINLARIN EĞİTİMİNİN, SINIFSAL ÖRGÜTLENMENİN YADSINMASI

Siyasetin saçma bir biçimde yadsınmasının, işçilerin örgütlenmesinin ve eğitimin rolünün kavranmamasının, değişik ülke-

[15] Friedrich Engels, "1877'de Avrupa İşçileri", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 196.

[16] "Marx'tan Paul Lafergue'a", 19 Nisan 1870, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 55.

lerde ve farklı dönemlerde, yeni biçimlere bürünmesi anlaşılır bir şeydir. Çünkü anarşizm, tarihsel bir kategori olduğu gibi, her ülkede, o ülkenin tarihsel bir evresinde ortaya çıkabilir, o ülkenin toplumsal (ve iktisadi) koşullarına bağlı olarak gelişebilir, ve gene o ülkenin toplumsal koşullarına bağlı olarak az ya da çok gelişme gösterebilir. Bundan da önemlisi, anarşizmin bir ülkede, her yönüyle açılıp serpilme olanağı bulmuş olması, ve tarihsel olarak bu deneyimden geçmiş bulunmasıdır. Anarşizmin, her yönüyle serpilebildiği ülkeler, genellikle küçük-burjuva unsurun ağır bastığı ülkeler olmuştur. Anarko-sendikalizm, daha çok, işçi sınıfının üst katmanlarının burjuvalaştığı (ya da aristokratlaştığı) ülkelerde güçlü olmuştur. Bütün bu nedenleri gözönünde bulundurduğumuzda, anarşizmin, şu ya da bu ülkede, şu ya da bu durumda kendisini ortaya koyuş biçimlerinin farklılığını anlamak kolaylaşır. Bu nedenle de, siyasetin yadsınması, işçilerin örgütlenmesinin ve eğitiminin rolünün kavranmaması, kayıtsız şartsız silahlı eylemden başka bir eylem biçiminin kabul edilmemesi, pratikte (ve teoride), farklı biçimlerde kendini göstermiştir. Ama, genel olarak ifade etmek gerekirse, yalnızca silahlı eylemden başka bir eylem biçimini kabul etmeyenlerin, "her türlü kestirme eylemin mucizevi gücüne körükörüne"[17] inandıkları söylenebilir. Marx ve Engels, Bakunin'i eleştirirken, şunları yazıyorlardı: "Bakunin'e yalnızca, *devrimci düşüncenin* ayrıcalıklı temsilcileri olan YÜZ KİŞİDEN OLUŞMUŞ GİZLİ BİR ÖRGÜT, yani kendisi tarafından atanmış ... devrimin emrinde bir genelkurmay gereklidir. Düşünce ve eylem birliği ortadoksluktan ve KÖRÜKÖRÜNE BAŞEĞMEDEN başka bir şey değildir."[18] "Gizli bir diktatörlük", "tek kalıptan çıkma gizli emirlere" körükörüne boyun-eğme, işçi sınıfı adına kendi dogmalarını ilan eden "tüm Avrupa'nın işçi sınıfını temsil ettiklerini iddia eden hep aynı yirmi-yirmibeş kişi"lik bir grup, siyasal her eyleme ilke olarak karşı çıkıyor, silahlı devrimden başka hiçbir eylem aracını

[17] V. İ. Lenin, "Militan Militarizm ve Sosyal-Demokrasinin Anti-Militarist Taktiği", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 274.

[18] Karl Marx ve Friedrich Engels,"Sosyalist Demokrasinin İttifakı ve Uluslararası İşçi Birliği (Enternasyonal)", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 136, —*Vurgulamalar benim.*

kabul etmiyor, gazeteleri, sistemli cinayeti öğütlüyordu.[19] Lenin, Rusya'da anarşistliği açığa çıkmış olan sosyalist-devrimcileri, devrimden sonra eleştiren pasajlarda, şunları yazıyordu: "... bu parti, bireysel terörizmi, suikastleri doğru bir eylem olarak tanımayı, kendi 'devrimci' ruhunun ya da 'solculuğu'nun özel bir belirtisi sayıyordu; ki, bunu, biz marksistler, kesin olarak reddediyorduk. Elbette ki, biz, bireysel terörü, amaca elverişli olup olmaması bakımından reddediyorduk."[20]

Biri, işçi sınıfını temsil ettiğini öne süren küçük bir grubun gizli örgütünün, siyasal eylemi reddederek, sistemli suikast ve cinayetler düzenlemesi; ikincisi, siyasal eylemi reddetmemekle birlikte, "herhangi bir siyasal eyleme girişmeden önce, sınıf güçlerini ve bu güçler arasındaki ilişkiyi kesin bir nesnellikle hesaba katmanın gereğini anlamamakta direnen"[21] bir partinin, bireysel terörü ve suikastleri doğru bir eylem olarak tanıması. Sorun, yalnızca, yığınlara karşı sorumsuz, küçük bir grubun gizli örgütü olma sorunu değildir; sorun, işçi sınıfının ve emekçi halkın önemli bir kesimini belirli bir süre yanısıra sürükleyebilen bir partinin de, amacı bakımından işçi hareketini yığınlardan tecrit eden ve devrimci eylemi yığınların gözünde saygınlıktan düşüren bireysel terörü ve suikastleri, doğru bir eylem olarak kabul etmiş olması sorunudur. Bilimsel sosyalizm, işçi hareketinin başarısı için, siyasal savaşımı ve siyasal bir partinin örgütlendirilmesini, ne denli kesin ve önemli saymışsa, anarşizmden ayrılmayı da o denli önemli saymıştır. Çünkü anarşizm, tek eylem biçimi olarak benimsediği silahlı eylemi, bireysel teröre, sistemli suikastlere indirgeyen küçük ve gizli grupların "özerk" eylemi olarak kendini gösterebileceği gibi, işçi sınıfı partisi içersinde de ilkin sapmalar biçiminde birer eğilim olarak, sonra anarşist ve

[19] Aynı yapıt, s. 147,105, 106, 140.

[20] V.İ. Lenin, *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, s. 24. Lenin, bu pasajı şöyle sürdürüyor: "Oysa büyük Fransız devriminin teorisini "ilke olarak" mahkum edebilen, ya da bütün dünyanın burjuvazisi tarafından kuşatılmış muzaffer devrimci bir parti tarafından genel olarak uygulanan terörü mahkum edebilen kimselerle, Plehanov, daha 1900-1903 yıllarında, henüz marksist ve devrimci iken, alay etmiş, onları gülünç duruma düşürmüştür." (s.24-25.)

[21] Aynı yapıt, s. 24.

yarı-anarşist faaliyetler olarak kendini gösterebilir; ya da devrimci parti ile anarşizm arasında bir flört ya da anarşist eylemlerin doğru olarak kabul edilmesi biçiminde, bir başka deyişle, anarşizmi, dışardan destekleme biçiminde, anarşizmin etkisi, proleter devrimci harekete yansıyabilir.

Başlangıçta, kendilerine "anarşist" diyen anarşistler, bilimsel sosyalizmin teorisine açıkça karşı çıkıyor, ve kendi teorilerini savunuyorlardı. Teorik olarak bilimsel sosyalizm tarafından yenilgiye uğratılan ve pratik olarak yaşamın yere serdiği anarşizm, "her yıl intihar ed[en] ve her seferinde kendi küllerinden yeniden doğ[an]"[22] anarşizm, her doğuşunda, bir önceki biçimiyle değil, *yeni* bir biçimde kendini gösterir. Anarşist yöntemler, devrimci sözler ardına gizlenir. Anarşist ideoloji, devrimci partilere sızarak, parti içersinde "sol" sekter görüşlerin ortaya çıkmasına neden olur; ya da parti militanları anarşist yanlışlar yaparlar. Lenin, anarşistlikleri açığa çıkmış partilere karşılık, marksizme bağlı olduğunu söyleyen, ama anarşizmi maskeleyen anarşist eğilimler ve eylemlerle savaşıma daha büyük bir ağırlık vermiştir. "Devrim"i büyük harflerle yazmaları, "devrimci lafazanlık uyuzu"na tutulmuş olmaları, ateşli bir sosyalizm propogandası yapmaları, keskin beyanları, devrimci lafebeliği, yüksekten atıp tutma merakı, nasıl onların, büyük bir deneyim yetersizliğinden ve bazı savaşım biçimlerini ve yöntemlerini, mutlak, değişmez, tılsımlı şeyler olarak kabul etmelerinden kaynaklanırsa, aynı ölçüde de, her yeni durumda, içinden doğdukları kendi küllerine tükürürken bile, anarşizmi yeni biçimler içersinde sunarak, yeni marksist kılıflar altında maskeleyerek, devrime umut bağlayan yığınları ve devrimci sınıfı etkilemeye, onları maskeledikleri kendi anarşist ideolojilerine çekmeye çalışırlar; "devrimci farfaralar"ı ile de çoğu zaman istenen alkışı toplarlar.

SİYASAL eylemin ilke olarak yadsınması ile, siyasal eylemin devrimci bir biçimde belirlenmemesi, belirlenememesi, birbirin-

[22] "Engels'ten Johann Philipp Becker'e", 16 Aralık 1882, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s.208.

den farklı şeylerdir. Siyasal eylemin ilke olarak yadsınmaması ile birlikte, siyasal eylemin doğru devrimci bir biçimde konmaması, konamaması, işçi hareketinde, diğer sapmalar yanında, anarşist eğilimlerin doğmasına, siyasal eylemlerin anarşist bir nitelik almasına yolaçar. Bunları, başlıca üç grupta toplayabiliriz:

Birincisi: Bilimsel sosyalizmin temel ilkelerinin, bir ülkenin, kendi ulusal, siyasal, kültürel farklılıklarına uyarlanması ve uygulanmasındaki eksikliktir. *Teorinin*, her ülkenin iktisadi, siyasal, kültürel özelliklerini, ulusal bileşimini, sömürgelerini ya da kendisinin bağımlı ve yarı-bağımlı ülke olup olmamasını, dinsel bölünmelerin özel niteliğini, uluslararası konumda tuttuğu yeri gözönünde bulundurmaması, ülkenin somut özelliklerini nesnel olarak irdelemeden, mekanik bir anlayışla basmakalıp bir biçimde uygulamaya kalkışması, siyasal eylemin *devrimci bir biçimde* belirlenmesini dışlar.

İkincisi: Bir başka ülkede ya da aynı ülkede bir başka dönemde, başarı kazanmış olan siyasal eylemleri, ülkelerin ve dönemlerin farklı toplumsal koşullarını, "gözü kapalı basit bir taklitçilikle, eleştirel bir gözle incelemeden, bu deneyimi, *başka* koşullarda, *başka* durumlarda uygulamaya kalkmak"tır.[23] Çünkü, işçi sınıfının, sınıf olarak, burjuvaziye karşı eylemi, zorunlu olarak bir siyasal eylem olmakla birlikte, bu, her siyasal eylemin, doğru ve devrimci eylem olduğu anlamına gelmediği gibi, bir ülkede ve belirli bir dönemde, doğru olan bir siyasal eylemin de, her ülkede, her durumda doğru ve devrimci bir eylem olduğu anlamına gelmez. Örneğin, anarşistler, siyasal eylemi yadsımanın bir biçimi olarak, ilkesel anlamda, "bir seçimde oy verme[nin] proletaryanın çıkarlarına ihanet etmek"[24] olduğunu ileri sürdüklerinde, Marx ve Engels tarafından, en ağır biçimde eleştiriliyorlardı. Kuşku yok ki, siyasal eylem, ilke olarak benimsenmekle birlikte, bir siyasal eylem, her zaman amacı bakımından, proletaryanın amaçları bakımından ele alınır. 1905'te "parlamento"nun bolşevikler tarafından boykotu, "devrimci proletaryaya son

[23] V.İ. Lenin, *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, s. 27.

[24] Friedrich Engels, "1877'de Avrupa İşçileri", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 196.

derece değerli siyasal deneyimler kazandırdığı" halde, bundan bir yıl sonra, 1906'da, aynı biçimde, bolşeviklerin "Duma"yı boykot etmeleri, Lenin'in sözleriyle aktaralım,"pek önemli olmasa da ve kolayca onarılsa da, gene de yanlış olmuştur".[25] Devrimci proletaryanın siyasal eylemi, amacı bakımından, devrimci harekete yarar sağladığı zaman, doğru bir eylemdir. Ama, aynı siyasal eylem, bir başka ülkede ya da bir başka koşulda, devrimci harekete zarar veriyorsa, ve hele, devrimci eyleme onarılması *kolay olmayan* zararlar veriyorsa, bu siyasal eylemin devrimci değil, anarşist özellikler taşıdığı açıktır. Örneğin, seçimleri boykot, somut sonuçları bakımından, faşizm ile demokrasi arasında savaşım verilen bir ülkede, demokrasi cephesini zayıflatıyor ve gerici faşist cepheyi güçlendiriyorsa, ve gerici, faşist cephenin güçlenmesi sonucu oluşacak siyasal iktidar, proletaryanın siyasal özgürlüklerini, yani dernek kurma, toplanma, basın özgürlüklerini özünde kısıtlayan bir siyasal iktidar olacaksa — orada, seçimleri boykot, proletaryanın içinde hareket ettiği, örgütlendiği ve eğitildiği siyasal özgürlüklerin kaldırılmasının ya da sınırlandırılmasının koşullarına hizmet olacağı için, ilerici değil, gerici bir davranıştır, devrimci bir davranış değil, anarşistçe bir davranıştır.

Üçüncüsü: Temel hedefin yanısıra, bir ülkede, belli bir dönem için *özel önemi olan* özgül hedefin belirlenmesidir. Belli bir anın özgül hedefinin önemi, temel, genel, en başta gelen hedeflerden daha az olabilir, ama devrimci proletarya, temel hedefi, belli bir anın özgün hedefine katarak taktik değiştirir. Temel hedefin belirlenmesi, bir bakıma, özgül hedefin belirlenmesinden daha kolaydır; çünkü, özgül hedefin belirlenmesi, belli bir anın koşulları içersinde bulunur, bu belli anın koşullarının tahlili ve özgül hedefin belirlenmesi, yaratıcı girişkenlik, beceriklilik, kişisel çalışma gerektirir. Lenin, savaşımın belli bir anının özgül hedefinin önemi konusunda şu örneği verir: "Almanya'da belli bir dönemde tarihsel koşulların hepsi birarada, parlamentarizmi, savaşımın *özgül* (spesifik) bir silahı haline getirmiştir, öteki silahlardan ne daha önemli, ne daha güçlü, ne daha başta gelen, ne

[25] V.İ. Lenin, *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, s. 27.

de ötekilerden üstün, ama tam anlamıyla özgül, yani öteki ülkelere oranla, özellikle bu ülke için karakteristik bir silah."[26] Sürekli olarak değişen koşullar içersinde, belli bir *dönemin* olduğu kadar, belli bir *anın* özgül hedeflerini, yaratıcı bir girişkenlikle saptamak, özgül anın hedefini, genel hedefe katarak taktik *değiştirmek* gerekir. Bilimsel sosyalizmin temel ilkelerini, genel olarak, kendi ülkesinin özel koşullarına uyarlamasını bilmeyen hiçbir hareket, belli bir anın özgül hedefini belirlemede yaratıcı bir girişkenliğe sahip olduğunu ileri süremez, ve ülkesinin tarihsel ve güncel konumunu olduğu kadar, değişen koşulları yakından irdelemeyen hiçbir hareket, ne genel hareketin bu ülkede kendine özgü yollarını bulabilir, ne de belli bir anın özgül hedeflerini bularak, taktik değiştirebilir. Bütün bu esnekliğin, taktik değiştirmelerin dışında kalan, katı, sekter, slogancı hareketler, şu ya da bu ölçüde, anarşist ya da yarı-anarşist eğilimlere sapmaktan kendini kurtaramaz. Devrime hazırlanma yolu, devrimden de karmaşık ve uzun soluklu bir yoldur. Anarşist anlayışın baktığı gibi, bu yol, düz ve döşenmiş değildir; bu yolu her ülke devrimcisi, o ülkenin genel durumunun ve özel anın koşulları içinde açacaktır. Bu ise dogmatik sözleri değil, devrimci düşünceyi, iradeci görüşleri değil, nesnel etmenlerin incelenmesini, bireysel özgürlük üzerine kurulu ütopyacı düşleri değil, toplumsal gelişmenin yasalarını bilmeyi gerektirir.

DEMOKRATİK DEVRİM VE ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞLARI KARŞISINDA ANARŞİZM

Anarşizmin, siyasal her eylemi yadsıması, demokratik devrim ve ulusal kurtuluş savaşları sorununda da kendini gösterdi. Enternasyonalin Tüzüğü, çalışanların iktisadi kurtuluşunu en büyük ana amaç, siyasal eylemi de bu ana amaca bağımlı bir araç olarak niteler: "İşçilerin (çalışanların) iktisadi kurtuluşu büyük amaçtır, her siyasal hareketin bir *araç olarak* tabi olması gereken büyük bir amaçtır."[27] Marx ve Engels, "amaç" ile "araç"

[26] V. İ. Lenin, "Oportünizm ve Tanrı Yaratma Yanlıları Fraksiyonu", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 291.

arasındaki bağıntıyı, şu tümce ile vurguluyorlardı: "İşçi sınıfının savaşkan durumunda iktisadi hareketi ve siyasal eylemi çözülmezcesine birleşmiştir."[28] Küçük-burjuva demokratlardan farklı olarak, marksizm, bütün demokratik istemlere istisnasız mutlak bir şey olarak değil, devrimci savaşımın, işçi sınıfının kurtuluşunun gerçekleştirilmesi açısından bakmıştır. Demokrasi uğruna devrimci bir savaşım yürütmenin önemini ve zorunluluğunu vurgulayan Lenin, şunları yazıyordu: "Sosyalist devrim, tek bir hareket, bir cephede tek bir muharebe değil, çetin sınıf savaşlarının yer aldığı bütün bir çağ, tüm cephelerde, yani ekonomi ve siyasetin tüm sorunları üzerine uzun bir muharebeler dizisidir. ... nasıl ki tam demokrasiyi uygulamayan başarılı sosyalizm olmazsa, aynı şekilde, proletarya, demokrasi uğruna, bütün alanlarda tutarlı bir devrimci savaşımı yürütmeden burjuvaziyi yenilgiye uğratamaz."[29]

Siyasal eylem, demokrasi uğruna savaşım, kuşku yok ki, her ülkede, devrimci sınıfın karşısına, farklı biçimde çıkmıştır. Burjuva demokratik devrimleri tamamlamış ülkelerde, burjuva demokratik hareketlerin henüz başladığı, ya da bu hareketlerin aşacakları daha uzun yollar bulunduğu ülkelerde, sosyalist devrimden farklı olarak, demokratik devrim, demokratik hareketler sorunu, çeşitlilik gösterir. Anarşistler, her türlü siyasal eylemi yadsımalarının bir sonucu olarak, demokrasi uğruna savaşımın, proletaryanın değil, burjuvazinin çıkarına olduğu, ya da, demokrasi uğruna savaşımın, proletaryanın dikkatini, sosyalist devrimden başka yöne çekeceği, ya da bu devrimi gözden gizleyeceği görüşündedir. Marx ve Engels, burjuva dönüşümleri sona erdirmenin, toplumun demokratik örgütlenmesinin işçi sınıfının çıkarına olduğunu açıkladılar. Aynı biçimde, demokratik istemlerden biri olarak ulusal kurtuluş hareketini, proletaryanın savaşımından ayırmak isteyen anarşistleri eleştirerek, bir demokratik

[27] Karl Marx ve Friedrich Engels, "Uluslararası İşçi Birliği (Enternasyonal) Delegelerinin 17-23 Eylül 1871 Tarihlerinde Londra'da Toplanan Konferansında Alınan Kararlar", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 63.

[28] Aynı yapıt, s. 65.

[29] V. İ. Lenin, "Sosyalist Devrim ve Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı (Tezler)", *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Ankara 1979, s. 141.

hareket olan ulusal sorunun devrimci savaşım açısından yerini, proletarya açısından önemini vurguladılar.

Emekçi sınıf ve katmanlarla ittifak sorunu açısından: Bakunin'in *Devlet ve Anarşi* adlı kitabını tahlil ettiği pasajlarda Marx, devrimci savaşımda, işçi sınıfını, küçük mülk sahibi sınıflardan tecrit etmenin, özellikle köylülüğü devrimci proletaryadan ayırarak, onu, gericiliğin çevresinde toplayacak düşüncelerin, devrimci proletaryaya değil, onun düşmanlarına ne denli yarayacağını gösterdi.

Köylülerin özel mülk sahibi olarak çok sayıda bulundukları, hatta azçok büyük bir çoğunluk oluşturdukları ülkelerde, küçük mülk sahibi köylülerin ortadan kalkarak yerlerini kentteki işçi gibi tarım gündelikçilerine bırakmadığı ülkelerde, miras hakkının ya da mülkiyetin kaldırılacağını ilan etmek, köylülüğü, işçi devrimine karşı direnmeye götürür ve devrimi başarısızlığa uğratır. "Çünkü mülk sahibi bir köylü bir proleter değildir, hatta yaşam durumu dolayısıyla bir proleter olduğu zaman bile bilinci bir proleter bilinci değildir."[30] Köylüler içersinde proleterleşmiş olanlar, nesnel olarak proleterleşmiş olsalar bile, küçük mülk sahibi olma özlemi içinde olmaları ya da kendisinin kurtuluşunun, nesnel olarak üyesi olduğu sınıfın kurtuluşuna bağlı olduğu bilincine, ait olduğu yeni sınıfın bilincine henüz ulaşmamış olması, onu da, mülk sahibi köylüler gibi düşünmeye ve siyasal olarak, onlar gibi davranmaya götürür. Bu bakımdan, proleterleşen köylüler, henüz nesnel olarak katıldıkları sınıfın bilincine sahip olmadıkça, onlar örgütlenip eğitilmedikce, yalnızca proleter oldukları için, ya da yalnızca proleterleşmekte oldukları için, nesnel durumları gereği, işçi sınıfının davasına çekilmiş olmazlar. Tersine, devrimci proletarya, köylülüğün karşısına, miras hakkının kaldırılacağı ya da küçük mülkiyetin elinden alınacağı bir program ile çıktığı zaman, müttefiki olması gereken bu sınıfı, kendisinden koparmakla kalmaz, onu gericiliğin yanına iter, egemen sınıfların müttefiki durumuna getirir.

Devrimci proletarya, küçük-burjuvaziyi, devrim davasına

[30] Karl Marx, "Bakunin'in 'Devlet ve Anarşi' Kitabının Tahlili", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 180.

kazanmak için, küçük mülk sahiplerine, yani köylülere, zanaatçılara ve küçük esnafa, büyük mülk sahiplerine ve kapitalist çiftçiye davrandığı biçimde davranmamalıdır. Ancak, proletarya, "daha işin başından, özel toprak mülkiyetinden kolektif mülkiyete geçişi, köylülerin bu kolektif mülkiyete kendiliğinden ekonomik yolla varacağı biçimde kolaylaştıracağı"[31] önlemler almak, köylülüğü, devrim davasına kazanmak zorundadır.

Marx, "Alman İşçi Partisi Programının Kenar Notları"nda da, "İşçi sınıfı karşısında, bütün öteki sınıflar *ancak gerici bir kitle oluştururlar.*" lasalcı görüşünü, bir başka deyişle, köylülerin ve zanaatçıların, burjuvalar ve feodallerle birlikte "gerici" olarak nitelendirilmesini ağır bir dille eleştirdi. Proletarya, *gerçekten devrimci bir sınıftır*; çünkü, bir kere, büyük sanayinin *öz ürünüdür*; buna karşılık, küçük mülk sahibi sınıflar büyük sanayi ile yıkıma sürüklenmektedir (*Komünist Manifesto*); ikincisi proletarya, üretimi, kapitalist niteliğinden arındırmaya çalıştığı için, burjuvazi karşısında devrimci bir sınıftır. Öte yandan, "alt orta sınıf", "proletaryaya katılmak üzere olduklarından" devrimcileşmektedirler.[32] Köylülerin, kent küçük-burjuvasının, kaçınılmaz olarak yıkıma sürüklenmeleri ile, onların burjuvalar ve feodaller ile birlikte gerici bir kitle oluşturduklarının ileri sürülmesi, birbirinden ayrı şeylerdir. Marx ve Engels, daha sonraki yapıtlarında, küçük köylüleri, kent küçük-burjuvasını, egemen ve gerici sınıfların yanına itecek düşünce ve davranışların, proletaryanın davası için, ne denli zararlı olduğunu vurguladılar. Ve bu, yakın geçmişte, işçi hareketimiz içersinde, köylülüğü egemen gerici sınıfların yanına itebilecek biçimde, "sosyalist devrim" sloganında dolaylı ifadesini buldu. Ya da, bunun karşıtına dönüşerek, köylülüğün demokratik istemlerin devrimci doğrultuda geliştirilmesi ülküleştirilerek, daha doğru bir anlatımla, amaç haline getirilerek, anarşist bir eğilim olarak, köylü sosyalizminde ifade edildi.

Ulusal sorun açısından: Ulusal sorun, ulusal kurtuluş hareke-

[31] Karl Marx, aynı yerde, s. 180.

[32] Karl Marx, "Alman İşçi Partisi Programının Kenar Notları", *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Ankara 1976, s. 32-33.

ti, kuşku yok ki, sosyalist devrimin kendi sorunu değil, demokratik bir sorundur. Bu anlamda da, proletaryanın kurtuluşunun amacı değil, aracı olmak bakımından ele alınmak gerekir. Dolayısıyla, ulusal kurtuluş hareketi ve ulusal sorun, marksistler tarafından, diğer demokratik istemler ve siyasal eylemler gibi, mutlak bir amaç olarak değil, devrimci açıdan ele alınmak gerekir. Marx ve Engels, devletleri, gerici ve demokratik devrimci olarak birbirinden ayırıyorlardı; emperyalist-öncesi dönemde, bu, doğruydu. Marx ve Engels, ulusal sorunda, haklı olarak, gerici devletlere/yönetimlere karşı, demokratik devrimci ulusların yanında yer aldılar. Emperyalist dönem, bu ayrımı sildi, yerine emperyalist devletler ve bağımlı uluslar ayrımını geçirdi. Ulusal kurtuluş hareketleri ve ulusal sorun, emperyalist dönemde de, işçi sınıfının kurtuluşunun amacı değil, siyasal bir eylem, demokratik bir istem olması bakımından, devrimci savaşım açısından ele alınmak gerekir. Bir ulusal kurtuluş hareketi, dünya kapitalizmini/emperyalizmi zayıflatıyorsa, o ulusal hareket devrimci ve ilerici niteliktedir, emperyalizmi güçlendiriyorsa, o ulusal hareket, gerici oduğu için terkedilir. Lenin, Engels'in, —devletlerin gerici ve devrimci olarak birbirlerinden ayrıldığı dönemde— Polonya sorunu üzerine bir yazısından parçalar aktararak şunu vurgular: "Hem bonapartçılık ve hem çarlık, Avrupa demokrasisine *karşı*, küçük ulus hareketlerini kendi çıkarları uğruna *kullanıyorlar*."[33] Lenin'den okuyalım: "Eski dönemde büyük ulusal devletler sistemi —Avrupa demokrasileri—, dünyaya, demokrasiyi ve sosyalizmi, çarlığa karşın getiriyorlardı. Marx ve Engels, emperyalizm dönemini görecek kadar yaşayamadılar. Bugünkü sistem (sayısı beş ya da altıyı bulan) bir avuç emperyalist 'büyük' devletten herbirinin, başka ulusları ezmesi sistemidir; ..." "...*eskiden* asıl sorun 'çarlığa karşı' (ve çarlığın demokratik olmayan amaçlarla kullandığı küçük ulus hareketlerine karşı) ve Batının büyük devrimci halklarından yana savaşmaktı; *bugün* asıl sorun, artık birleşmiş olan emperyalist devletlerin, emperyalist burjuvazinin ... cephesine karşı savaş-

[33] V. İ. Lenin, "Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı Üzerine Bir Tartışmanın Özeti", *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, s. 182, dipnot.

mak, ve emperyalizme karşı olan *tüm* ulusal hareketleri sosyalist devrim yararına kullanmaktır."[34] Bir kere, "*emperyalist* devletlerin", "*emperyalist* burjuvazinin", "başka *ulusları*" baskı ve sömürüsü sözkonusudur; ikincisi, "emperyalizme *karşı* olan tüm ulusal hareketler" sözkonusudur; ve üçüncüsü, bu ulusal hareketlerin "sosyalist devrim *yararına* kullanılması" sözkonusudur.

Bağımlı bir ülkede, iki ya da daha fazla "ulusal sorun" içiçe geçtiği zaman, daha önemli ve daha büyük ölçekte olan ulusal sorun *belirleyici* özelliğe sahiptir. Ve ikincil olanı, nesnel olarak, emperyalizme karşı verilen büyük ölçekli ulusal savaşıma karşı bir savaşıma dönüştüğü zaman, eskiden gerici devletlerin, küçük ulusal hareketleri kendi çıkarları uğruna kullanmaları gibi, ikincil ulusal hareketlerin de, emperyalist devletlerin, kendi çıkarları uğruna kullanılmasına olanak yaratması gözardı edilmemek gerekir.

Kuşkusuz, burada konumuz, ulusal sorunun *kendisi* değildir; ulusal soruna, bir amaç olarak değil, demokratik bir istem olarak, devrimci savaşımın bir *aracı* olarak bakılması gerektiğini vurgulamaktır. Sorun böyle anlaşılmadığı zaman, demokratik bir istem, nesnel olarak proletaryanın esas amacı olarak ele alındığı zaman, burada, proleter devrimciliğinden değil, küçükburjuva devrimciliğinden sözedilebilir, ve bu eğilim, özünde, anarşizmin özelliklerini taşıdığı için, anarşizmi doğurması kaçınılmaz hale gelir.

İŞÇİ sınıfının hiçbir nedenle siyasal bir eylem yürütmemesini ileri süren anarşist öğreti, her dönemde, biri sağa, öteki sola iki sıçrayış üzerinde biçim değiştirerek yeniden doğar. Geçen yüz-

[34] V.İ. Lenin, aynı yazı, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, s. 182. — Burada, Lenin'in, "bir yanda şovenler, 'sosyal-emperyalistler', öte yanda devrimciler olmak üzere ikiye bölünmüş olan sosyalist proletarya" pasajını atlıyoruz. Çünkü, "sosyal-emperyalist" terimini, Lenin, kendisine "sosyalist" diyen, ama gerçekte emperyalist devletlerin, emperyalist burjuvazinin çıkarına hizmet edenler *için* kullanmaktaydı. Bugün, bu terim, kendilerine "sosyalist" diyen, ama emperyalizmle tam bir uzlaşma içersinde bulunan ve Lenin'in terimlerinin anlamında "sosyal-emperyalist" olanlar *tarafından* kullanılmaktadır. Böyle bir yanlışı benimsediğimiz izlenimini uyandırmamak için bu pasajı metinde atlıyor ve dipnota alıyoruz.

yılın sonlarında ve bu yüzyılın başlarında görülen ekonomizm, biri, "iktisadi savaşımı işçilere, siyasal savaşımı liberallere bırakmalıdır" diyen sağa doğru bir sıçrayış, öbürü, "siyasal devrim yerine, sosyalist devrim için genel greve gidilmelidir" diyen sola doğru atlayış üzerine kurulmuştu. Emperyalist dönemde ise, ezilen halkların kurtuluşuna, ulusların kendi geleceklerini belirleme hakkına karşı çıkan sağa doğru bir sıçrayış, ve "sosyalist devrimle 'çatıştığı' için" reformlar ve demokrasi için savaşım verilmesine karşı çıkan sola doğru bir atlayış gibi iki atlayış üzerine kurulu emperyalist ekonomizm doğdu.[35]

ANARŞİZM İLE SOSYALİZMİN BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI VE EGEMEN GERİCİLİK

Anarşizmin "saf" biçimiyle ortaya çıkması, yani sosyalizme içtenlikle inanmış, ama devrimci savaşımın ilk ve hazırlık aşamasını, örgütlenme ve yığınların eğitilmesi için o denli gerekli siyasal savaşımı yokumsayarak, yalnızca silahlı savaşımı seçmesi ve siyasal savaşımı, silahlı savaşımla yönlendirmek istemesi ile egemen sınıfların ve gericiliğin, anarşizmi, işçi sınıfının devrimci hareketini yığınlardan tecrit etmek, devrimci hareketi yığınların gözünden düşürmek ve ensonu devrimci hareketi ezmek için yığınların desteğini almak için kullanmaya çalışmasını birbirinden ayırmak gerekir.

Gençliğin devrimci eylemlerini, egemen gericiliğin, kendi amacına uygun bir yöne sevketmek için ajan-provokatörler kullanması bir yana, anarşizm, özelliği ve örgütlenme biçimi gereği, kendi içersine, egemen sınıfların ajanlarının sızmasına ve bundan da önemlisi, egemen sınıflar tarafından "sahte" anarşist gizli örgütlerin oluşturulmasına olanak sağlar.

Anarşizmin ideolojisine karşı devrimci uyanıklık, devrimci duyarlık olmadığı zaman, anarşizme karşı gereken ideolojik savaşım verilmediği zaman, anarşizmin ve anarşist eğilimlerin işçi sınıfının partisi içersinde ortaya çıkması, ya da bu partiyi

[35] V. İ. Lenin, *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm*, Ankara 1979, s. 7-8.

etkisi altına alabilecek biçimde güçlenmesi, hele küçükburjuvazinin ağır bastığı bir ülkede, sık görülebilecek bir olasılık haline gelir. Ama, kendilerini işçi sınıfının temsilcisi ilan eden küçük grupların, büyüklükleri ölçüsünde, "demokratik" olmayan merkeziyetçi (ve bu anlamda da yalnızca totaliter) örgütler oluşturma, ne yaptığı ve yapacağı sınıfın ideolojik görüşlerine olduğu kadar eleştirisine de kapalı gizli örgütler oluşturma ve bu örgütler aracılığıyla eylem yürütme olanağı bulması, aynı şekilde, egemen sınıfların, "işçi sınıfının temsilcisi" görünümünde, küçük gizli örgütler oluşturmasına da olanak sağlar. Bu, küçük gizli örgütlerin içine çekilebilen her üyenin egemen sınıfın paralı bir adamı olduğu anlamına gelmez; ama egemen sınıflar, küçük silahlı gizli grupları ya oluşumunda ya da eylemlerinin yönlendirilişinde ya da *zamanlamasında*, egemen sınıfların çıkarlarına hizmet edebilir duruma gelecek biçimde, kendi denetimlerine alabilir.

Marx ile Engels ve daha sonra Lenin, anarşizmin, egemen sınıflara bu hizmetini, çeşitli kereler ve açıkça vurguladılar. Anarşizmin, egemen sınıfların, dün burjuvazinin, bugün özellikle emperyalist burjuvazinin ve gericiliğin çıkarlarına nasıl hizmet eder duruma geldiğini üç grupta toplamak olanaklıdır.

Birincisi: Egemen sınıflar, anarşizmin varlığı ile her zaman yakından ilgilenmiştir. 1894'te Engels şunları yazıyordu: "Her ne kadar, anarşizm, işçi hareketinin bu karikatürü, çoktan beri artık en yüksek noktasını aşmışsa da, Avrupa ve Amerika hükümetleri onun varlığını sürdürmesiyle o kadar ilgili görünüyorlar ve onu desteklemek için o kadar para harcıyorlar ki, anarşistlerin marifetlerini görmezlikten gelemeyiz."[36] İspanya'da, 1889'da, anarşistler krallık sarayında bomba patlatmış ve daha sonra, birkaç yıl, İspanya'nın başka bölgelerinde benzer hareketlere girişmişlerdir. Engels, gene 1894'te, Paul Iglesias'a şunları yazmaktaydı: "Anarşistlere gelince, onlar belki de intihar noktasına geliyorlar. Sonu sonuna polis tarafından kışkırtılan ve ücreti doğrudan polis tarafından ödenen bu şiddet ateşi, bu suikastler

[36] Friedrich Engels, "Bakuninciler İşbaşında", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 152.

sağnağı, ancak bu salgın ve ajan provokatörler tarafından yürütülen propagandanın niteliğini burjuvaların bile gözüne sokmaktan başka bir işe yaramaz. Burjuvazi bile, zamanla, onlara para veren aynı burjuvaları havaya uçursunlar diye polise ve polis eliyle de anarşistlere para ödemenin saçma olacağını anlayacaktır. Ve, şimdi burjuva gericiliği altında, biz de acı çekmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyorsak da, zamanla biz kazanacağız, çünkü bu kez, bizim ile anarşistler arasında koskoca bir uçurum olduğunu herkese kabul ettirmeyi başaracağız."[37] Engels'in hemen hemen anarşizm ile ilgili son sözlerini içeren, ve bu anlamda da, bir vasiyet niteliği taşıyan bu mektup, anarşizmin kabardığı her ülkede ve dönemde, önemini ve canlılığını bir kez daha artırıyor.

Çünkü emperyalist gericiliğin daha karmaşık bir niteliğe büründüğü bir dönemde ve ülkede, egemen sınıflar, onların polisi ve basını "bedavadan iyi disipline edilmiş bir ajan-provokatörler çetesi"ni[38] kendi çıkarları için emirleri altına almaya çalışmaktadırlar.

Bunun güncel çarpıcı örnekleri, Şili'de, özellikle Allende'nin devrilmesinden sonra, kanıtlarıyla sergilendi. Bir raslantı sonucu, Allende'nin sanayi bakanlığını yapmış bulunan emekli hava generali Poblette ile konuşan Uğur Mumcu, Poblette'nin şu ilginç gözlemini aktarıyor: "Sosyalist siyasal eylem emekçi sınıflardan kaynaklanır. Marksizmin temeli budur. MİR gibi solcu örgütlerin tabanı öğrenci kesimden oluşuyordu. Bunlar küçükburjuva, hatta burjuva kökenli öğrencilerdi. Silahlı eylemlerin yazgısı budur. Bu tür eylemlere hemen CIA sızar. MİR'e de hemen sızdı. Allende bunu anlamıştı. MİR liderlerine, 'içinizde ajanlar var' dediyse de kimse bu sözlere inanmadı. Kimse inanmadı ama, Pinochet'nin faşist darbesinden sonra, bu örgüte CIA'nın girdiği ve bireysel terörün CIA tarafından yönetildiği iyice anlaşıldı. Ama iş işten geçmişti ve MİR içindeki iyi niyetli delikanlılar da bu gerçeği anladıkları zaman, Allende, faşist

[37] "Engels'ten Paul İglesias'a", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 224-225.

[38] Karl Marx ve Friedrich Engels, "Sosyalist Demokrasinin İttifakı ve Ulusların İşçi Birliği (Enternasyonal)", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 148.

Pinochet tarafından devrilmiş ve öldürülmüştü."[39]

İkincisi: "Sosyalizm ile anarşizm arasında", koskoca bir uçurum olmakla birlikte, "cinayet işlerine bakan polisin kışkırtıcı ajanlarının ve gerici hükümetlerin ücretli gazeteleri", bu uçurumu, "yok gibi göstermeye" çalışmaktadırlar.[40] Çünkü, bir kere, sürekli suikast ve sabotaj, bireysel terör, bugün *amacı* bakımından ele alındığında, bunu gerçekleştirenlerin söyledikleri gibi, bir "silahlı propoganda" değil, yani yığınların devrimci işçi hareketine katılmasını sağlayan bir araç değil, tam tersine, yığınların gözünde devrimci hareketin değerini düşürmeye, yığınları devrimci hareketin karşısında bir tutum takınmaya götüren eylemler oldu. İkincisi, yalnız bununla da kalmadı, devrimci işçi sınıfının içersine etkisini yayarak, devrimci harekette "sol" sekter sapmaların, devrimci hareketi içinden bölmenin de nedeni oldu.

ANARŞİZM VE ULUSAL DEĞERLERİN YADSINMASI

Aslında, *kendiliğinden* oluşan silahlı hareketlerin, faşist suikast ve cinayetlere, bir "misilleme"den doğduğunu bu ülkede bilmeyen yoktur. Devrimci hareketin ilk şehitleri Taylan Özgür ve Vedat Demircioğlu anımsansın. Faşizm, özünde, devrimci hareketin elde ettiği tam demokratik özgürlükleri, zor kullanarak ortadan kaldırmak, ve devrimci hareketi kendi "silahlar"ından tecrit etmek ister. Devrimci hareketin ilk ve hazırlık silahları, siyasal özgürlükler, yani örgütlenme özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplanma özgürlüğüyken, faşizm, bunları, yasa-dışı yollardan ve yöntemlerle, yani zor kullanarak, yani planlı ve silahlı eylemler düzenleyerek, devrimci hareketin elinden almak ister. Ama, bu eylemleriyle, bir yandan devrimci hareketin içersinde bazı unsurları silahlı eyleme zorlarken, bir yandan da faşizmin hizmet ettiği egemen sınıflar tarafından, bu tür silahlı eylemlere yönelen örgütler, polis ya da ajan aracılığıyla yönlendirilebilir; ya da bundan daha önemlisi, bu tür şiddet hareketlerinin şemsi-

[39] Uğur Mumcu, "Şili'den Bize...", *Cumhuriyet*, Ağustos 1979.

[40] V.I. Lenin, "Sosyalizm ve Anarşizm", *Anarşizm ve Anarko-Sendika-lizm*, s. 254.

yesi altında, faşistler, işçi sınıfı hareketinin "temsilcisi" gibi, devrimciler tarafından gerçekleştirilmiş gibi, "sahte" eylemler düzenleyebilirler. Örneğin Kahramanmaraş faşist katliamının psikolojik ortamının hazırlandığı Çiçek Sinemasında bomba patlatılması olayı, sola yüklenmiş, ama, bunun, Ülkücü Gençlik Derneği başkanı ve ikinci başkanı tarafından planlanarak gerçekleştirildiği, sonradan ortaya çıkarılmıştır. Faşizm böyle bir olanağa sahiptir, çünkü küçük ve gizli grupların silahlı örgütlenmesi, bunları yönlendirenlerin kimler olduğunun, neler yaptığının bilinmesine olanak vermediği için, faşistlere, her faşist suikast, katliam ya da sabotajı, devrimci hareketin üzerine yıkma propogandası olanağını da verir. Almanya'da Reichstag yangınından, Türkiye'de Doğan Öz'e, Abdi İpekçi'ye, Anayasa Mahkemesinin bombalanmasına dek, tüm faşist suikast, sabotaj ve katliamlar, bu suikastleri, sabotajları ve katliamları tertipleyenler tarafından, devrimci hareketin üzerine yıkılmaya çalışılmıştır.

Yığın psikolojisi aleyhlerine döndüğü zaman ya da yasal bakımdan *sıkıştığı her anda*, faşist hareket, halk yığınlarının dikkatini, kendisinin üstünden devrimciler üzerine çevireceği suikast, sabotaj ve eylemler düzenler.

Bunlardan da önemli olan, faşist hareketin, geniş ölçekli saldırılarına ortam hazırlanmasıdır. Bunlar, geniş halk katmanlarının yurtseverlik duygularını, gerici bir yönde, şoven-ulusalcı duyguları *kışkırtma* yönünde faaliyetlerden oluşur. "Sol" sekterliğin önemli olumsuzluklarından biri, ulusal değerlerin tümünün yadsınması, ve bunlara, gericilerin, faşistlerin sahip çıkmasına olanak sağlanmasıdır. Devrimciler, Lenin'in, "Büyük-Rus Ulusal Gururu" yazısında vurguladığı gibi, ulusal değerlerin *tümü*nü yadsımazlar, ulusal değerler içersinde devrimci ya da demokrat ve sosyalist, kısacası ilerici olan değerlere sahip çıkarlar. Gerici olanları reddederler.

"Ulusal bağımsızlık", bizim sıkı sıkıya sarıldığımız kavramlardan biridir. Çünkü biz, ulusal bağımsızlığı, proleter enternasyonalizme karşı, proleter bütünleşmeye karşı, yani gerici anlamda kazanmadık; tersine, biz, ulusal bağımsızlığı, emperya-

lizme karşı, "bizi yutmak ve mahvetmek" isteyen kapitalist emperyalizme karşı kazandık. Ve bu "ulusal bağımsızlığımız", bugün, gene emperyalistler tarafından yarı-bağımlı duruma getirildiyse, bu, bizim, "tam" bağımsızlık düşüncemizi, "demokratik" istemimizi, geniş halk katmanlarına götürmemizin, ve onları, emperyalizme karşı kendi yanımıza kazanmamızın, somut nedeni olmalıdır.

"Ulus" çağında yaşıyoruz, ve sosyalizm, ulusları ortadan *kaldırmıyor*; burjuva ulusların yerine, sosyalist ulusları geçiriyor. Ulusların birleşip kaynaşmaları, uluslar, dünya ölçüsünde sosyalist uluslara dönüşmeden, ve bu uluslar arasında, çok uzun sürecek olan iktisadi kaynaşma olmadan olanaksızdır. Bir devrimci, güncel anın görevini, gelecekteki hedefini unutarak yerine getirmek isterse, aynı şekilde, gelecekteki hedefini, bu hedefin toplumsal (ve iktisadi) hiçbir koşulu oluşmadan, güncel anın görevini unutarak, gerçekleştirmeye çalışmak isterse, ancak devrimci harekete zarar verir. Biz, emekçi sınıf ve katmanların, halk yığınlarının, emperyalizme karşı yurtseverlik duygularını canlandırırken, orada, şoven-ulusalcılık duygularını kabartmamaya, gerek içerde ve gerek öteki ulusların emekçi sınıf ve katmanlarına karşı, düşmanlık tohumları ekmemeye özel özen gösteririz. Bununla da kalmayız, işçi sınıfının birliğini ilke olarak savunurken, emekçi sınıf ve katmanların arasına ayrılık ekmemeye, onların kardeşçe bütünleşmesini sağlamaya çalışırız.

Bugün sosyalist uluslarda, "ulusal" duygunun bulunmadığını, yani ulusal özelliklerin, ulusal kültürün, ulusal geleneğin bulunmadığını ileri sürmek saçma olur. Lenin, "halklar ve ülkeler arasında ulusal ve siyasal farklar"ın, "dünya ölçüsünde proletarya diktatörlüğü kurulduktan sonra bile, uzun, pek uzun zaman devam edeceğini" yazıyordu.[41] Ne zaman? Bir ülkede değil, birkaç ülkede değil, "dünya ölçüsünde" proletarya diktatörlüğü kurulduktan sonra. Sonra bile, uzun, pek uzun zaman devam edecektir bu farklar. Ve gene aynı yerde vurguluyordu: "... bütün ülkelerin işçi sınıfı hareketinin uluslararası taktik birliği, bu farklılıkların silinmesini değil, ulusal ayrılıkların yoke-

[41] V.İ. Lenin, *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, s. 105.

dilmesini değil, (şu anda bu anlamsız bir hayaldir), tam tersine, komünizmin *temel ilkelerini* (...) belli *özelliklerinde doğru bir biçimde* değiştirecek uygulamanın, ulusal ve siyasal farklılıklarına doğru bir biçimde uyarlanmasını ve uygulanmasını gerektirir."[42] Sorun, ulusal duyguları, ulusal eğilimleri yokumsamak değil, ulusal ve siyasal farklılıkları, bilimsel sosyalizmin temel ilkelerine doğru biçimde uyarlamak ve uygulamaktır.

Ulusal bağımsızlıktan bugün en çok yararı olan kimdir? Emperyalist burjuvazinin ve gericiliğin "ulusal bağımsızlık"tan çılgınca bir kaygıya kapılmasının nedeni nedir? Ulusal bağımsızlıktan, emekçi sınıf ve katmanların çıkarı varsa, ve gerek sınıf çıkarı açısından, gerek tarihsel görevi açısından, ulusal bağımsızlıktan (ve emperyalist cepheyi zayıflatmaktan) en çok çıkarı olan proletarya ise, ve "ulusal bağımsızlık", egemen burjuvaziyi olduğu kadar gericiliği derinden irkiltiyorsa — ve biz, bugünün özgül hedefinin faşizme karşı savaşım olduğunu, ve bu savaşımın sonal sona erdirilmesinin her şeyden önce, işçi ve köylülerin devrimiyle, bir halk devrimi olacak olan ulusal ve demokratik devrimle olanaklı olacağını kabul ediyorsak, burada, "ulusal bağımsızlık", proleter devrimin aşılması zorunlu bir aşaması olarak, bir demokratikleşme evresi olarak önümüzdedir. Ulusal bağımsızlığı istemek, ama onun araçlarını yadsımak; ulusal bağımsızlığı istemek, ama geniş halk yığınlarında şoven-ulusalcı duyguların kabartılmasının koşullarını yaratmak; ulusal bağımsızlığı istemek, ama onu gerçekleştirmenin koşullarını reddetmek; ulusal bağımsızlığı savunmak, ama ulusal bağımsızlık "simgesi"ne karşı çıkmak, burada, "sol" sekterliğin kabarmasından başka ne vardır?

Bunun içindir ki, ulusal bayrağı, faşizmin liderlerinin eline veremeyiz. Ulusal marşı (bir ulusal bağımsızlık simgesi olarak ulusal marştır, sözlerindeki gerici ve ırkçı anlamlar eleştirilebilir, değiştirilir, değiştirilmesi istenir, bu ayrı bir şeydir), faşizmin sözcülerinin, devrimci harekete karşı saldırı silahı yapmasına izin vermemek gerekir. Ve bundan da önemlisi, devrimci harekete karşı, geniş halk katmanlarının gerici şoven duygularının

[42] Aynı yapıt, s. 105.

kabartılmasına ve faşizmin cephesini genişleterek saldırısına olanak verecek bir davranış olarak, böyle davranışları, anarşist eğilimler olarak nitelemek pek yanlış olmasa gerekir. Nesnel sonuçları bakımından olgulara baktığımızda, gericiliği kabartan, faşizmin cephesini bir anda genişleterek devrimci hareket üzerine saldırıya yönelten, devrimci hareketteki bölünmeyi keskinleştiren, devrimci hareketin cephesini daraltan faaliyetleri, ne denli keskin devrimci laflar içerirse içersin, devrimci durum yararına etkinlikler olarak nitelemek olanaklı değildir.

Üçüncüsü: "Burjuvaziye karşı 'kudurmuşçasına' saldırılarına karşın, burjuva dünya anlayışından öteye geçmeyen anarşizm",[43] bir yandan proletaryanın *sınıf savaşımını* anlayamadığı için işçilerin örgütlenmesinin ve eğitiminin rolünü kavrayamaz; ve öte yandan bir burjuva bireyciliği olarak anarşizm, işçi hareketini parçalar, ve işçi sınıfının, burjuvazi karşısında yenilgisinin koşullarını yaratır.[44] Çünkü bir kere, işçi hareketini, sınıfı bütünleştiren ve birleştiren örgütlenme hareketini bölmeye yöneliktir, ve öyle bir noktaya varır ki, Engels'in deyişiyle birbirine tahammül eden iki kişi bulmak olanaksızlaşır.

İşçi hareketinin birliğini ve bütünlüğünü sağlayan tek şey, işçi sınıfının ideolojisidir ve parti, bunu gerçekleştirecek araçtır. Ama küçük-burjuva bireyciliğinin ikircikli, kararsız, serüvenci özellikleri yanında, anarşizm, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini, ideolojik yönden değil, bireysel yönden, kişisel açıdan belirlemeye başlar.

SINIFLAR VE ANARŞİZM

Şimdi, anarşizmin, sınıflar açısından konumunu değerlendirebiliriz.

Küçük-burjuvazi açısından: Anarşizm özünde bir küçük-burjuva ideolojisidir. Küçük-burjuva devrimciliğinin bir çeşididir. Bir ülkede anarşizmin ortaya çıkması, tarihsel olarak başka

[43] V.İ. Lenin, "İşçi Partisinin Din Karşısındaki Tutumu Üzerine", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 287.

[44] Bkz: V.İ. Lenin, "Anarşizm ve Sosyalizm", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 230.

şeyler yanında, belirli ölçüde küçük-burjuva yığınların varlığına, küçük-burjuva içersinde yığınsal yoksullaşma ve yıkımın belirgin duruma gelmesine bağlıdır. Kıtlık, savaş, bunalım gibi, yoksullaşan ve sokağa dökülen unsurların çoğalması, anarşizmi besleyen nedenlerdir. Doğaldır ki, halk yığınlarının, köylülüğün ve kent küçük-burjuvazisinin, kendilerini yıkıma sürükleyen kapitalizme duydukları öfke ve burjuva politikacılarına olan güvenlerini yitirmiş olmaları, buna karşılık, örgütlü bir sınıf savaşımına götürecek yolu bulamamış olmaları, bir yanda ezilmişlik ve öte yandan umutsuzluktan doğan ruhsal eğilimler, ifadesini anarşizmde bulmuştur.

Yıkıma uğramakta ve sokağa dökülmekte olan, ve varolan düzenden olduğu kadar onun temsilcileri politikacılardan umudu kesen, ezilmekte olan ve çaresizlik içersinde bulunan küçük-burjuva unsurun bu ruhsal eğilimlerinin, kapitalizmin emperyalist çağında ve faşizmin bir yönetim biçimi olarak topluluklara dayatıldığı bir tarihsel evrede, yalnızca anarşist ideolojide kendi ifadesini bulacağını düşünemeyiz. Ezilen ve umutsuzluğa sürüklenen küçük-burjuva unsur ve onun kadar proleterleşmiş, ama hala bilinci bakımından küçük-burjuva olan öğeler, faşizmin ikiyüzlü propogandasının etkisinde, faşizme de kitle tabanı oluşturur. Çünkü faşizm, bağımlı bir ülkede, özellikle mali-sermayenin çıkarını temsil ettiği, ya da bu egemen kesimin çıkarı doğrultusunda bir politika yürüttüğü halde, yani emperyalist ideolojinin çıkarlarına hizmet ettiği halde, ezilen ve umutsuzluğa kapılan yığınların karşısına, yalnızca emperyalizme karşı, sömürüye karşı ve hatta kapitalizme karşı sloganlarla çıkmakla kalmaz, aynı zamanda, kapitalist sistem içersinde yıkımı ve çöküşü kaçınılmaz olduğu halde, küçük mülkiyetin, küçük üretimin korunmasının ve güçlenmesinin temsilcisi olarak da çıkar. Bu anlamda faşist ideoloji, burjuvazinin tersyüz edilmiş ideolojisi olan anarşizmin, küçük mülkiyeti ve gericiliği savunmak olan öğretisiyle temelde örtüşür. Faşizm, ekonomik yönüyle geriye gidişin savunucusu olarak ortaya çıkmakla kalmaz, küçük-burjuva ideolojide gerici olan ne varsa, hepsini canlandırmaya, kabartmaya, ve onu, kendi yıkımına sürükleyen

sisteme etkin bir biçimde hizmet edecek noktaya getirmeye çalışır.

İşçi sınıfı ideolojisi ve onun siyasal örgütü, yıkıma uğrayan küçük-burjuva unsura, kapitalizmden olduğu kadar burjuva politikacısından da umudu kesmiş olan yığınlara, onların gerçek kurtuluşunun bilincini götürebilirse, ve buna bağlı olarak, eğer küçük-burjuva unsurda, işçi sınıfı, siyasal örgütü, devrimci partisi ile güven duygusu uyandırabilirse, o zaman, emekçi yığınların bir umudu haline gelebilir ve gerçekten kendi yıkımını hazırlayan sisteme karşı, kurtuluşunu gerçekleştirecek olan sistemin gerçekleştirilmesi yolunda doğru olan yerini alabilir.

Ezilen ve çaresizliğe sürüklenen küçük-burjuva unsur, anarşizmin olduğu kadar, faşizmin, faşizmin olduğu kadar sosyalizmin yanına çekebileceği maddi ve manevi bir konuma sahiptir. Onun umutsuzluğunu nihilist bir biçimde beslemek (*anarşizm*); onun umutsuzluğunu ikiyüzlü sloganlarla sömürerek, umutsuzluğunun nedeni olan sisteme, kurtulmak amacıyla, hizmet ettirmek (*faşizm*); umutsuzluğunu, onu yıkıma ve umutsuzluğa sürükleyen sisteme karşı, ama gerçek kurtuluşunun yolunu açacak yeni bir sistem yaratmak için harekete geçirmek (*sosyalizm*). Küçük-burjuva unsuru, devrimci proletaryanın, bugün, yalnızca kendi yanına kazanması değil, onu devrimci proletaryanın olduğu kadar, halk yığınlarının düşmanı olan faşizme kitle desteği sağlamaması için de, bilinçlendirmesi, ona güven vermesi tarihsel görevidir. Ama bu görevi yerine getirebilmenin koşulu ise, proletaryanın *bir tek* partisini yaratmasıdır.

Burjuvazi açısından: Bizim, okura, her paragrafını inceden inceye okumasını önereceğimiz Lenin'in bir yazısı var: "Avrupa İşçi Hareketlerinde Ayrılıklar".[45] Lenin, Anton Pannékoek'in *Avrupa İşçi Hareketinde Taktik Ayrılıklar* adlı kitabı üzerine yazdığı bir yazıda, işçi hareketi içersindeki ayrılıkların temel nedenlerini belirtirken, burjuvazinin taktiğindeki dalgalanmaların, işçi hareketinde ayrılıklara, hatta bölünmelere vardığını açıklar. Lenin şöyle yazıyor: "Gerçekte, bütün ülkelerin burjuvazisi, kaçınıl-

[45] Bkz: V.İ. Lenin, "Avrupa İşçi Hareketinde Ayrılıklar", *Marx-Engels-Marksizm*, s. 290-295; *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 297-303.

maz olarak, iki yönetim sistemi, çıkarlarını savunmak ve egemenliğini korumak için iki savaşım yöntemi —kimi ardarda birbirinin yerini alan, kimi de birçok düzenlemelerle içiçe giren iki yöntem— geliştirir. Birincisi zor yöntemi, işçi hareketine karşı her türlü ödünü reddetme, tüm hükmü kalmamış eski kurumları tutma, uzlaşmaz bir biçimde reformlara karşı çıkma yöntemi. ... İkinci yöntem, 'liberalizm' yöntemi, siyasal hakların geliştirilmesi doğrultusunda, reformlar, ödünler vb. doğrultusunda alınan önlemler yöntemidir." "Burjuvazinin taktiğindeki dalgalanmalar, bir zor sisteminden bir sözde ödünler sistemine geçiş, sonuç olarak, şu son yarım yüzyıl boyunca tüm Avrupa ülkelerinin tarihine damgasını vurur. Ekleyelim ki, çeşitli ülkeler, belirli dönemler sırasında, yöntemlerden birini ya da ötekini uygularlar." "Almanya'da bu zor yöntemi hüküm sürmekteyken, bu burjuva yönetim sisteminin tek yanlı bir etkisi, işçi hareketi içinde anarko-sendikalizmin ya da o zaman dendiği gibi anarşizmin gelişmesi oldu (...) 1890'da 'ödünler' doğrultusunda bir dönüş meydana gelince, bu dönüş, her zaman olduğu gibi, işçi hareketi için daha da tehlikeli oldu, çünkü işçi sınıfı içinde, burjuva 'reformizminin' bir o kadar tek yanlı bir yankısını, oportünizmi doğuruyordu."[46]

Kuşku yok ki, burjuvazi, liberal sistemle ülkeyi yönetemediği zaman, işçi sınıfı, onu, gerçek ödünler sistemine zorlamaya başladığı zaman, sözde ödünler sisteminden, liberal sistemden, zor sistemine geçer. Ama burjuva sistemin kendisini bütün olarak değil de, onun, o gün için uyguladığı sistemi tek yanıyla tanıyan işçiler üzerindeki etkisi, öteki yanıyla tanıyan işçiler üzerindeki etkisinden farklı olur. Burjuvazinin uyguladığı sistemleri değiştirmesinin işçiler üzerindeki tek yanlı etkisi, ya oportünizmi ya da anarşizmi doğurur. Ödünler sistemi, oportünizmi, zor sistemi anarşizmi doğurmakla kalmaz, burjuvazinin taktiğindeki bu dalgalanma, işçi hareketi içersinde ayrılığın ve giderek bölünmesinin de nedeni olur. Lenin, Pannékoek'in şu sözlerini aktarıyor: "Burjuvazinin liberal politikasının kesin,

[46] V.İ. Lenin, "Avrupa İşçi Hareketinde Ayrılıklar", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 301-302.

gerçek amacı, işçileri şaşırtıp doğru yoldan çıkarmak, saflarında bölünme yaratmak, onların politikasını, güçsüz, kısa ömürlü bir yalancı-reformizmin gene güçsüz bir uzantısı haline getirmektir."[47]

İşçi sınıfı açısından: İşçi sınıfı içersinde anarşist eğilimlerin nedenlerini yazımız boyunca yer yer belirtmeye çalıştık. Burada, bellibaşlı üç nokta üzerinde durmak istiyoruz.

Birincisi: Burjuvazinin taktiğindeki değişikliklerin, işçi hareketi taktiğinde dalgalanmalara neden olması gibi, küçük-burjuva unsurların yoksullaşarak proleterleşmesi ve proletaryaya katılması, henüz bir proleter bilinci değil, küçük-burjuva bilinci taşıyan bu öğelerin, proletaryanın içersine küçük-burjuva sosyalizmini taşımasına neden olur. Bu, aynı zamanda, proletaryanın taktiğinde dalgalanmalar yaratır.[48]

Buna bir bakıma bağlı gibi görünen, ama bundan ayrı olarak, küçük-burjuva unsurun proletaryayı her yanıyla kuşatmış bulunduğu bir ülkede, küçük-burjuva bireyciliği, anarşizmin, proletarya içersinde sürekli olarak depreşmesine yol açar. Proletarya, yalnızca çevresiyle küçük-burjuva unsurla çevrildiği için değil, yalnızca, işçi sınıfına her yıl, her gün, her saat "acemi erler" olarak proleterleşen unsurlar katıldığı için değil, proleterleşen küçük-burjuva unsurun, ataerkil aile geleneği sonucu, küçük-burjuva aileye şu ya da bu ölçüde bağlı olduğu için de, gelip yerleştiği yeni yerleşme yeri gecekonduda, köy geleneğinin, geleneksel kültürün, küçük-burjuva yaşamın ortasında bulunduğu için de, bu gelenek ve kültürün bazı ilerici, bazı gerici yönlerinin ağır bastığı bir ortamda, ama her durumda da, fabrikada da olduğunun tersine, fabrikadaki birlik ve disiplinin tersine, bireysel bir çabayla yaşamını sürdürmek zorunda kaldığı için, sınıfın bir üyesi olarak birlik içindeki savaşımı kadar, komşularına karşı bireysel çabası da, onda bireyciliği, yeni bir tarzda canlı tutar. Ve bu küçük-burjuva bireyciliği, işçi hareketi içersinde, anarşizmin depreşmesine yol açar.

İkincisi: Emperyalizmin hemen öngününde, Marx ve Engels,

[47] Bkz: aynı yapıt, s. 302.
[48] Bkz: aynı yapıt, s. 302-303.

İngiltere'de güçlenmekte olan "işçi aristokrasisi"nin, yaşam tarzları bakımından "burjuvalaşan işçiler"in varlığını vurguladılar. Dünya ölçeğinde bir sömürü ve özellikle sömürgelerden sağlanan sömürü, işçi liderlerine, işçiler içersinde etkin unsurlara, artı-değerden bir pay verme olanağını yaratırken, aynı zamanda da işçi sınıfının önde gelen unsurlarını, işçi sınıfının davasından koparark burjuvazinin hizmetine alma olanağını yarattı. Yaşam biçimleriyle, bir burjuva yaşam düzeyine ulaşan bu üyeler, emperyalist ülke işçi sınıfının, sömürgelerde ezilen, ağır baskı altında tutulan, iğrenç bir biçimde sömürülen emekçi sınıf ve katmanların demokrat ve devrimci savaşımlarına karşı, emperyalizmle uzlaşmasının aracıları oldular. Ama, gözden uzak tutmamak gerekir ki, gerek emperyalizm, gerek işbirlikçi burjuvazi ve gerek yerli burjuvazi, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerde, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte, şurada burada işçi sınıfı içersinde etkin öğelere, sömürüden pay vererek, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkede de bir yarı-işçi aristokrasisi yaratırlar. Bir yandan, işçi sınıfı içersinde, işçi sınıfının ideolojisine "düşman" sendikalar ve konfederasyonlar oluşurken, öte yandan, işçilerin büyük bir kısmı asgari ücretle sefil bir yaşama mahkum edilirken, bunun yanında, özellikle yabancı sermayeli işletmelerde, asgari ücretin yirmi katına varan bir elit katman yaratılır. Bu yöntemle, işçi hareketi içersinde, işçilerin savaşımını, sendikal savaşım (iktisadi savaşım) ile sınırlamaya çalışan ve siyasal savaşımı engellemek için burjuvazinin "görüşleri"ni alan, işçi sınıfı davasını, başta emperyalist burjuvazi olmak üzere burjuvazi çıkarına endeksleyen bir katman yaratılır.

Emperyalist burjuvazi bununla da kalmaz. Özellikle ülkenin geri yerlerinde, işçilerin yoğunlaşmaya başlaması ve bunların meslek örgütleri sendikalarda demokratik istemlerde bulunmasını, devrimci doğrultuda siyasal eylemlere girişmesini önlemek amacıyla, çoğu küçük-burjuvazinin saflarından yeni yeni proletaryanın saflarına geçen ve bu yönleriyle de henüz küçük-burjuva kültüre ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı olan öğelerin gerici ideolojilerini canlandırarak, onların mezhep, ırk, şoven duygularını diriltip kabartarak, içlerinden önemli sayıda işçiyi,

ters doğrultuda siyasal alana çekmeye çalışırlar. Bu siyasal alan faşizmdir.

İşçi hareketi, daha önce, oportünizmin günahını anarşizmle ödemişti; ve tersine, anarşizm, işçi sınıfının oportünist günahlar işlemesi için bir bakıma haklı görünen nedeni olmuştu. "Anarşizm, çoğu kez, işçi sınıfı hareketinin oportünist günahları için bir çeşit ceza olmuştur. Bu iki ucube birbirini tamamlamaktaydı."[49] Lenin, "İşçi Partisinin Din Karşısındaki Tutumu Üzerine" adlı yazısında şunları vurguluyor: "Avrupalı sosyal-demokratların, şimdi anarşistlere *ters yönde* aşırılıklara gitmeleri şaşılacak bir şey değil. Bu, anlaşılır bir şeydir, ve bir ölçüde haklıdır da. ..." [50]

İşçi sınıfı hareketinin yakın tarihinde, bu, birbirine karşıt aşırılıkları izlemek olanağı vardır, ve oportünizm, bir dönem ne denli anarşist eğilimlerin coşkulu bir biçimde kabarmasına neden olmuşsa; aynı şekilde, işçi sınıfı, anarşist eğilimlerden dolayı ağır bir baskı altına alınınca, bu kez, oportünizmin daha da etkinleşmesiyle karşılaşıldı. Ama özellikle son yıllar, işçi hareketini, yeni bir durumun etkilemekte olduğunu somut olarak görmekteyiz: faşizm. Faşizm, yalnızca emperyalist burjuvazinin, gericiliğin bir ideolojisi olarak işçi hareketinin karşısına çıkmıyor; aynı zamanda, işçi hareketi içersinde, kendisine işçilerden kadro oluşturmaya çalışıyor. Ama emperyalist burjuvazinin *zor* sistemi olarak faşizm, yalnızca işçi hareketinde meydana getirdiği taktik dalgalanmalar sonucu anarşizmin kabarmasına değil, aynı zamanda, işçi sınıfı içersinde, faşizmin sızmasına da neden oluyor, ve işçi hareketini bir kez de bu açıdan bölüyor. İşçi hareketi içersinde, işçilerden oluşmuş, burjuvazinin en gerici, en şoven, en emperyalist kesiminin çıkarlarını arkalamış bir grup, işçi sınıfının savaşımına karşı çıkıyor. Yani işçi sınıfını, kendi içersinden birbiriyle savaşa zorluyor. Burada, oportünizm, ölümdür, işçi sınıfının, faşizme boyun eğmesidir; ve burada, anarşizm, sınıfı, devrimci savaşıma hazırlayacak bir örgütlenmenin zorunluluğuna karşın küçük gizli örgütler halinde, egemen

[49] V. İ. Lenin, *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, s. 33.
[50] *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 287.

sınıfların tek tek üstesinden geleceği birimlere böldüğü için; sınıfı, sosyalist bilinç ve tek bir irade doğrultusunda eğitmesi ve devrime hazırlamasının zorunluluğuna karşın, siyasal eylemi yadsıyarak ve ideolojik eğitimi dışlayarak, sosyalist bilinci yüksek bir düzeye ulaştırmayı ve tek bir irade birliği yaratmayı dışladığı için; ensonu, kendi çıkarlarına uygun anı, koşulların kendisi için elverişli olduğu bir zamanı kollamasının zorunluluğuna karşın, ülke ölçeğinde örgütlü ve tek bir merkezden yönetilen faşizmin belirlediği yerde ve zamanda savaşa çekilmek durumunda bulunduğu için, faşizme karşı bireysel ya da tek tek üstünlükler sağlasa da, genel olarak, devrimci hareketin yenilgisine neden olacağı, tarihsel olarak, birçok kez kanıtlandı. Şimdi, işçi sınıfı hareketini zorlayan acil görev, devrimci proletaryanın *tek bir* partisidir, ve bu partiyi oluşturmaktır.

Üçüncüsü: "Sosyalist ya da yarı-sosyalist mezheplerin (*secte*) yerine, işçi sınıfının gerçek örgütünü geçirmek" konusuyla ilgili olarak, Marx, 23 Kasım 1871'de Friedrich Bolte'a, şunları yazıyordu: "Sosyalist mezhepçiliğin (*sectarianism*) evrimi ile gerçek işçi hareketinin evrimi her zaman ters doğrultuda olur, (tarihsel olarak) mezhepler haklı görüldüğü sürece, işçi sınıfı bağımsız tarihsel bir hareket için henüz olgunlaşmış değildir. İşçi sınıfı, bu olgunluğa vardığı anda, bütün mezhepler gericidirler."[51] Gene aynı yıllarda, 1872'de, Marx ve Engels, "Enternasyonal İçinde Sözde Bölünmeler"de aynı görüşleri şöyle yinelerler: "Proletaryanın burjuvaziye karşı savaşımında birinci aşama sekter (mezhepçi) hareketle kendini gösterir. ... Başlangıçta hareketin kaldıraçları olan bu mezhepler, hareket kendilerini aştığı andan itibaren ona engel olurlar, o halde gerici olurlar; Fransa'daki ve İngiltere'deki mezhepler, ve son olarak da yıllar boyu proletaryanın örgütlenmesini engelledikten sonra sonunda polisin birer aleti haline gelen Almanya'daki lasalcılar bunun tanıklarıdır. Nasıl müneccimlik (ostroloji) ve simya, bilimin çocukluğu iseler, bu mezhepler de proletarya hareketinin çocukluk çağıdırlar."[52]

[51] "Marx'tan Friedrich Bolte'a", 23 Kasım 1871, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 66.

Şu "*secte*" sözcüğünü, sözlükteki gibi dinsel bir bölünmeyi ifade eden "mezhep" sözcüğüyle değil de, ideolojik bölünmeyi ifade edecek bir terimle karşılamak olanağı bizim için henüz yok. Ama nasıl ki, devrimci fikirlerin varlığı, devrimci bir sınıfın varlığını gerektirirse, bu sınıfın oluşma evreleri de, devrimci fikirlerin oluşmasında evreler bulunmasını zorunlu kılar. Bunun gibi, işçi sınıfı, tarihsel olarak bağımsız bir hareket oluşturacak kadar henüz gelişmediği bir düzeydeyken, sosyalist ya da yarı-sosyalist mezhepler, işçi sınıfı hareketinin kaldıraçları olmuşlardır. İşçi sınıfının yoğunlaşması ve merkezileşmesi, bağımsız bir hareket için olgunlaşması, aynı zamanda, bu mezheplerin yerine, işçi sınıfının gerçek örgütünün geçmesini zorunlu kılar. İşçi sınıfı hareketi, bu mezheplerde kendini gerçekleştiremeyecek ölçüde, büyümüş ve bütünleşmiştir. Hareket, mezheplerin kendilerini aşmaya başladığı zaman ise, bu mezhepler, işçi sınıfının gerçek örgütünün, bir tek örgütünün kurulmasını engeller. Şu da var ki, "eskimiş, zamanı geçmiş olan, her zaman kendini toparlamaya ve yeni biçim içinde tutunmaya çalışır".[53]

Bizim açımızdan soruna iki yönden bakmak gerekir. Çünkü, birincisi, işçi sınıfının büyüme sürecine koşut olarak, sosyalizmin, işçi sınıfının ideolojisinin öğrenilmesi, baskı altına alınmıştır. İşçi sınıfı, ancak belirli bir gelişme düzeyine vardıktan sonra, bunu, —eksik de olsa— önemli ölçüde ele geçirmiştir. Ama, bir yandan, bilimsel sosyalizmin şu ya da bu yanıyla kavranması ve öte yandan önemli ölçüde yoğunlaşmış ve merkezileşmiş durumda bulunan, ama büyük ölçüde kendi devrimci deneyimlerinden yoksun işçi sınıfı, ideolojik ayrılıklar için bir başlangıç ortamı oluşturmaktaydı. İkincisi, mezheplerin, kendini toparlamaya ve tutunmaya çalıştığı yeni biçimi ise, esas olarak, *ayrı* partiler içersinde örgütlenmek olmuştur. Her ideolojik ayrılık, tutunabilmek ve kendini yaşatabilmek için, ayrı ayrı partiler oluşturmaya kendini zorlarken, öte yandan, büyümüş ve ilerlemiş olan işçi sınıfı hareketine, bu ayrı örgütler, dar gelmekteydi ve dar gelmektedir. Ne var ki, sayısı bir hayli olan ve yeni ideolojik ayrı-

[52] Karl Marx ve Friedrich Engels, "Enternasyonal İçinde Sözde Bölünmeler", *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 86 ve 87.

[53] Aynı yapıt, s. 67.

lıkların doğmasına koşut olarak sayıları giderek artmakta olan bu örgütler, işçi sınıfı hareketinin gerçek örgütünün, tek bir örgütünün oluşturulmasının engelleri olma durumundadırlar ve öyle görünüyor ki, engelleri olmaya da uzun süre devam edeceklerdir. Bu bakımdan, işçi sınıfı hareketi, yalnızca, egemen sınıfların gericiliğiyle değil, kendi içersinden kaynaklanan bir gericilikle de karşı karşıyadır. Kuşku yok ki, bizim bu sözlerimizden, hemen her sosyalist partiyi, aynı yere koyduğumuz, ideolojik niteliği bakımından birbirine eşit tuttuğumuz anlamı çıkarılmamalıdır. Burada vurguladığımız nokta, örgütlenmeye gidişin, sekter (mezhepçi) bir anlayışla ele alınmış ve başlatılmış olması, arkasından kurulan örgütlerin bazılarının da, bu örgüt temsilcilerini daha başlangıçta dışladıkları için, böyle bir tutuma zorlanmış olmalarıdır. Bu örgütlenme biçimi, büyüyen işçi sınıfı hareketinin genel örgütünü kurmasının engelidir, ve bugün, bu bölünmenin, işçi sınıfının değil, burjuvazinin işine yaradığı, gün gibi açıktır.

İşçi sınıfının tek bir örgütü anlamında gerçek örgütü olmadan, küçük grupların işçi sınıfı adına hareket etme girişimleri ciddi olarak önlenemez. Bir kez, küçük gruplar, işçi sınıfı adına hareket etmek için "özerk" örgütler oluşturmaya başladıktan sonra, bu özerk grupların, işçi sınıfını ve yığınları "büyülemek" ve kendisine çekmek için "eylem" yarışına çıkması, ve bu yarışmanın, sürekli olarak "sol" sekter bir tutum alması, ve giderek anarşist hareketleri doğurması kaçınılmaz olur. Ve bir kez anarşist hareketler doğuracak olan küçük ve özerk gruplar türediğinde, içlerine kimlerin, ne ölçüde sızdığı ya da sızacağı, bu küçük ve özerk grupların özelliğine değil, egemen sınıfların ve polisin istemine ve becerisine bağlı olur. İşçi sınıfının demokratik merkeziyetçi tek bir örgütü, işçi sınıfı adına hareket etme yetkisine gerçekten sahip bir örgüt olacağı için, ya anarşist hareketlerin işçi sınıfına zararı en aza indirilebilecek ya da bilimsel sosyalizm ile anarşizm arasındaki uçurum, yığınlar önünde o denli açıklığa kavuşacaktır ki, egemen sınıflar ve onların basını, polisi, bunu, gizleyemeyecektir.

BİTİRİRKEN, şunu ekleyeceğim: Anarşizm için gerekli koşul-

lar bulunduğunda, tarihsel olarak, anarşizmin doğması bir bakıma kaçınılmaz olmuştur. Anarşizmin açılıp serpilmesinin, en yüksek düzeyine vararak, evrimini *yaşayarak* tükenmesinin, anarşizmin koşullarına olduğu kadar, işçi sınıfı hareketinin niteliğine de bağlı olduğunu yukarda açıklamaya çalıştık. Şu var ki, anarşizmin, bir toplumda açılıp serpilmesi ve belirli bir dönem içersinde olgunlaşarak kendi evrimini tamamlamış olması, o toplumda, anarşizmin hemen hemen aynı ölçüde kabarmasının olanaklarını da ortadan kaldırmaktadır. Buna karşılık, anarşizm, her yıl yeniden kendi külleri içinden doğma olanağı buluyorsa, bunun nedenlerinden biri de, anarşizme karşı kesin ve belirleyici teorik bir savaş açılmamış olmasıdır. Engels, anarşizmin, "ardına düşülmekle gerçekten yıkılabilecek" tek mezhep olduğunu[54] yazıyordu.

Çünkü anarşizmin sınıfsal temeli, yani yoksullaşmakta ve umutsuzluğa kapılmakta olan küçük-burjuva unsurun maddi konumu ve ruhsal durumu sürekli olarak değişmekte olduğu için, anarşist hareketlerin ideolojik açıklaması da sürekli değişir; ve anarşist öğreti, kendini, genellikle, işçi sınıfının ideolojisi olarak gördüğü ya da öyle göründüğü için, anarşist eylemlere katılanlar, ideolojik savaşımla, hızlı bir biçimde, devrimci proletaryanın ideolojisi yanına, işçi sınıfının gerçek örgütüne çekilebilirler. Anarşizmin doğuş nedenlerinden biri de, işçi sınıfı davasına kendini adamış olan gençlerin, işçi sınıfı davasına hizmet edeceği örgütlenmeyi, örgütü bulamamış ve bu umutsuzluğunu, bireysel eylemlerde aramış olmasıdır. Onun içindir ki, anarşizme kapılmış, anarşist hareketlere ilgi göstermiş gençliğin, pek büyük ölçüde, ideolojik savaşımla olduğu kadar, bu ideolojik savaşımın somut ifadesi olacak olan işçi sınıfının tek bir gerçek örgütünün gerçekleştirilmesiyle de, kısa sürede, işçi sınıfı davasının içerisinde yeralacağı açık ve kendiliğinden anlaşılır bir şeydir.

18-23 Eylül 1979

Yeni Ülke, Sayı: 9, Ekim-Kasım-Aralık 1979
Faşizm ve Türkiye 1977-1980, Nisan 1995,

[54] "Engels'ten Johann Philipp Becker"e, 16 Aralık 1882, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm*, s. 208.

ANARŞİZM
YAZILARI
1978

Faşizm,
Proleter Devrimci Hareketi
Anarşi İçersine
Çekmeye Çalışıyor
ve
Anarşizm,
Faşizme Omuz
Veriyor

o

Anarşizm
ve
Anarşist Eğilimler
Üzerine

ISBN 978-975-351-049-3



